„Ai dreptul să ierți vinovatul, dar nu să-i ierți și greșeala" (N. Iorga)

Restituiri
Pitești

Revistă trimestrială de istorie a Centrului Cultural Pitești ■ Anul 4 ■ Nr. 11 ■ Mai 2006 ■ 1,5 lei

Pitești 1388-2006

În acest număr

Dragoș Măndescu
Despre importanța deosebită a unei figurine zoomorfe descoperită la Leșile (comuna Teiu, județul Argeș)

Constantin Cârstoiu
Centrul Creației Populare – cinci decenii

Dan Ovidiu Pintilie
Organizarea și desfășurarea plebiscitului de la 24 februarie 1938 în orașul Pitești

Mircea cel Bătrân (1386-1418), domn al Țării Românești
(după fresca de la Biserica Episcopală din Curtea de Argeș)

BUCURÂNDU-NE DE TOT SPRIJINUL, CE TREBUIE SĂ RESTITUIM?

ION NANIA

Cunoscând evoluția culturală a Piteștilor din 1949 putem spune, fără a greși, că aceasta s-a dezvoltat invers proporțional cu demografia. După anul 1960 industria a atras imense mase de oameni; a avut loc o explozie industrială și demografică impresionantă. Cultura și știința au stagnat; pe unele planuri au avut loc chiar regrese.

După evenimentele din decembrie 1989 orașul Pitești a avut norocul să nu simtă șocul puternic provocat de distrugerea industriei și de șomajul care au ruinat total întreaga țară. Bucurându-se de o bună gospodărire, a cunoscut chiar o evoluție majoră în câteva domenii ale culturii, grație primarului Tudor Pendiuc și a câtorva persoane de la nivelul Consiliului Județean Argeș.

Am apreciat în mod deosebit activitatea Centrului Cultural Pitești începând cam de prin anul 2002, de când dl. Liviu Martin a înființat câteva reviste, printre care și *Restituiri Pitești*; următorul director, tânărul scriitor și om de cultură Jean Dumitrașcu, și-a dăruit tot sufletul activităților Centrului Cultural. Aparent este un copil cu sufletul inundat de o blândețe care i se revarsă permanent pe chipul său veșnic vesel, fără să-ți dai seama că este un adevărat fluviu de talent și energie uimitoare, vulcanică; și aici avem încă o dată o apreciere personală pentru oamenii de decizie care răspund de soarta municipiului, în frunte cu primarul care, indiferent de partidul din care a făcut parte, piteștenii l-au ales pentru meritele sale de bun gospodar, dar și pentru nivelul de înțelegere că, fără o cultură temeinică, orice realizări edilitare sau pe plan social nu vor avea temelie durabilă pentru viitorul țării. Iată de ce am gândit că trebuie să mă alătur lângă asemenea oameni și să răspund de revista *Restituiri Pitești*; calitatea oamenilor a fost determinantă.

Trăim în singura capitală de județ necercetată din punct de vedere arheologic și istoric. Județul Argeș nu posedă o consemnare a vetrelor arheologice și nici nu se va mai putea realiza vreodată. În toată câmpia, aceste vetre au dispărut măcinate de utilajele grele folosite în agricultură după anii 1970-1975. Comoditatea și nepăsarea celor care aveau obligația să consemneze vetrele statorniciei noastre multimilenare s-au asociat cu mocirla patriotismului găunos al epocii de aur. Dușmanul „din umbră" al poporului român, care a supraviețuit în mijlocul mării slave, a reușit prin culturnicii și activiștii trădători să acopere până și vestigiile arheologice aflate sub straturi de pământ groase de 1-2 metri. În Poiana Târgului, de sub Colții Schitului Cetății Dâmboviței de la Cetățeni, unde nivelul getic se află la o adâncime de aproximativ doi metri, peste care s-au suprapus fără încetare locuiri din secolele al XII-lea – al XVII-lea, formând una din cele mai bogate așezări din România[1], autoritățile bolșevice au permis construirea unei puternice așezări moderne a rudarilor aflați la vreo sută de metri mai spre nord, înfăptuire bolșevică despre care o familie din Franța exclama cu prilejul unei vizite la fața locului, în ziua de luni, 28 aprilie, a doua zi a Sfintelor Paști din 1997: „Este o crimă națională. Românii nu-și distrug doar trecutul și gloria, ci și identitatea. Asta este cea mai oribilă profanare... Să permiți acestor țigani să construiască pe cele mai sfinte locuri înseamnă că nu numai Ceaușescu a fost paranoic, dar și conducătorii locali, cei ce răspundeau de cultură și mai ales ziariștii, scribii regimului, care nu au luat atitudine"[2].

Acolo unde marile așezări străvechi nu puteau fi acoperite cu construcții moderne, au fost lichidate prin plantări de viță-de-vie sau au fost răzuite cu buldozerele. Dintre sutele de puncte arheologice distruse am aminti doar marea așezare nr. 115 de pe Valea Mozacului – Mozăceni, unde straturile de cultură s-au depus fără întrerupere din Glina III până în secolul al XVII-lea al erei creștine, ajungând la o grosime de aproximativ 2 metri, lamele buldozerelor răzuind cam 2,50 m, împingând totul pentru umplerea a două bălți naturale, vechi din începuturi: Balta Mare (Iancului) și Balta Mică[3]. „Arheologii" argeșeni au respectat cu ticăloșenie indicațiile județenei de partid venite de la geniul Carpaților: „totul trebuie redat agriculturii", deși acolo a rămas o suprafață uriașă cu un aspect selenar pe care nu mai crește nici iarbă. Că prețioasele (criminalele) indicații aveau acest scop distructiv și urmau această filieră ne-o dovedește munca tenace a unui arheolog patriot demn de a fi menționat cât va dăinui neamul românesc. Este vorba de regretatul Ghenuță Coman, care, printr-o muncă titanică, a cercetat „la metru pătrat" întregul județ Vaslui. Pentru îndrăzneala pe care a avut-o și pentru efortul colosal depus fără indicațiile prețioase ale partidului, a fost nevoit să-și publice lucrarea, unică pentru muzeele noastre, prezentând 2377 de puncte arheologice și 80 numismatice, la Editura *Litera*[4]. „Arheologii" argeșeni ar fi bine să ia exemplul colegilor lor de la Târgoviște, care, până în 1989, au consemnat întregul repertoriu arheologic al județului Dâmbovița, pe care l-au publicat după dispariția epocii de aur, din care noi am avut ocazia să consultăm doar volumul I[5].

Schitul rupestru de la Cetățeni (înainte de 1950)

Dar în județul Argeș nu numai vetrele arheologice s-au distrus fără a fi consemnate; au fost date uitării mii de toponime; au trecut în desuetudine mituri și legende istorice, obiceiuri și tradiții, o vastă etnocultură, de o valoare inestimabilă, cum puține popoare europene au avut. Apoi nu cunoaștem nici câți țărani au fost maltratați și zdrobiți bestial, ori au fost aruncați în pușcării pentru că s-au opus colectivizării. Câți au murit fulgerător făcând infarct ori comoție cerebrală imediat ce li s-au luat ocinile, vitele de muncă și uneltele? Fiecare dintre aceștia merită o pagină, sau măcar câteva rânduri, pentru istoria satului în care s-au născut și au murit din cauza călăilor bolșevici; istoria satelor noastre trebuie să consemneze atât victimele, cât și pe călăi; avem dreptul să iertăm, dar nu să și uităm. Dar și multe aspecte din istoria românilor, a patriei, mai sunt încă învăluite de mistere, sau chiar de necunoaștere; ele trebuie (re)puse măcar într-o discuție sumară.

Cu acest scop mi-am asumat răspunderea pentru revista *Restituiri Pitești*. Articolele alcătuite prin compilare și compilatorii nu se vor regăsi în paginile ei; ar fi păcat de banii investiți, de încrederea acordată din partea Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Centrului Cultural, dar și de osârdia celor două persoane care alcătuiesc colectivul de redacție: doamna Simona Fusaru și domnul Marius Chiva. Celor interesați de ceea ce înseamnă istoria și etnocultura unei așezări sătești le recomandăm, fără lipsă de modestie, lucrarea noastră despre comuna Mozăceni[6].

Atragem atenția profesorilor de istorie de la facultățile piteștene, dar și de la licee, să fie atenți la unii studenți și elevi care dau dovadă de o temeinică pregătire bolșevică, dobândită probabil din familie, după programele staliniste în zona transnistreană, din perioada interbelică, pentru a fi infiltrați pe teritoriul României. Un asemenea tânăr a publicat anul trecut unul din cele mai otrăvitoare articole, desprins din **Scânteia** anului 1978, despre geniul Carpaților, stejarul din Scornicești.

Totul este posibil prin muncă fără preget, cu dăruire pentru istoria neamului, cu credință în Dumnezeu și cu încredere în cei ce au îndumnezeire în suflet, iubitori ai vetrei natale, așa cum noi am întâlnit pe domnul ing. Constantin Tămagă, fost prefect, și pe soții Ion și Maria Isvoranu, care m-au încurajat permanent pentru a putea termina lucrarea începută. „Familia" acestei reviste are dumnezeirea celor care simt bucuria muncii împlinite, ceea ce ne dă încredere în împlinirea propusă.

În încheiere, adresăm o rugăminte celor care ne trimit articole pentru publicare: acestea să fie pe dischetă, iar următoarele cuvinte să fie scrise astfel: **filosofie** (nu filozofie), **î.Cr.** și **d.Cr.** (nu a.Cr., a.Hr., p.Cr., p.Hr), **monetă** (nu monedă), **Mușcel, mușcelean** (nu Muscel, muscelean) și **voevod** (nu voievod), chiar dacă unele dicționare sau unele norme impuse de lingviști le scriu altfel decât noi.

1 **Ion Nania**, *Cruceburg: Episcopatul Cumaniei – Cetatea Dâmbovitei – Cetățeni, Archiva Valachica*, VIII, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1978, pp. 75-92.
2 **Idem**, *Scribii paranoici au atins apogeul, Curierul zilei*, anul IV, nr. 813, Pitești, vineri, 16 mai 1997, p. 10.
3 **Ion Nania, Dragoș Măndescu**, *Arheologia Văii Mozacului*, lucrare refuzată a fi tipărită în *Argesis*, Muzeul Județean Argeș, fiind socotită „prea vastă" (prea valoroasă zicem noi). Vezi: **Ion Nania**. *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2004, pp. 130-133, 164-173.
4 **Ghenuță Coman**, *Statornicie, continuitate – Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, Editura *Litera*, 1980, 394 pp., cu 175 fig. în text, desene de o valoare excepțională, dintre care 76 de hărți de o mare exactitate.
5 **Gheorghe Olteanu**, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița*, vol. I, A-M, Editura *Cetatea de Scaun*, Târgoviște.
6 **Ion Nania**. *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, 2004, 790 pp. + 17 pl. color.

Începuturile orașului Pitești

Tradiția întemeierii Piteștilor – numele orașului – primele atestări

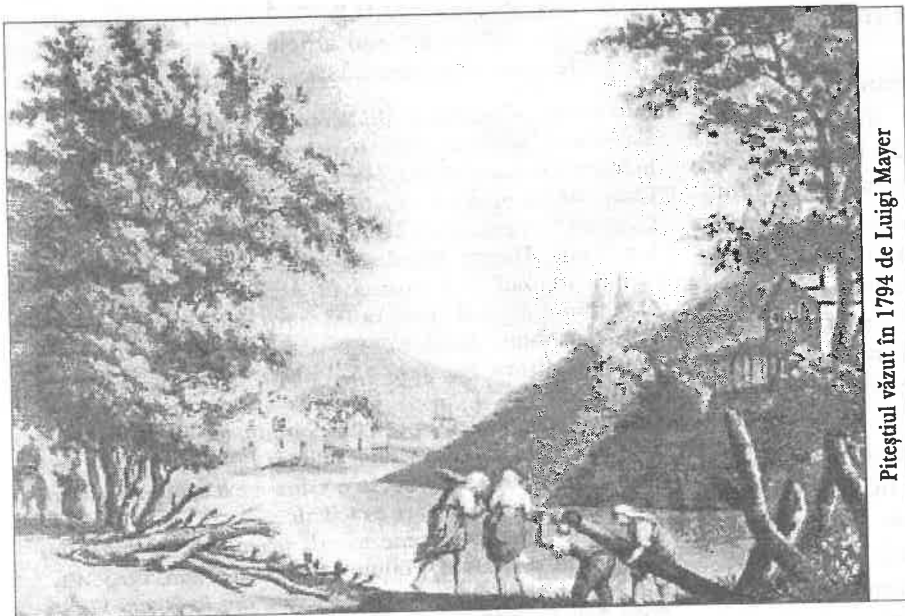
ION LEȘANU

Până la jumătatea secolului al XX-lea, când populația Piteștilor era majoritară din descendenții orășenilor, tradiția generală păstra două variante privind originea așezării; ambele variante erau cunoscute de toți locuitorii vârstnici. Convingerea generală era aceea că, pe vremea năvălirilor barbare, locuitorii se refugiau în desișurile zăvoaielor pline de sălcișuri și stuhărișuri existente în partea de jos a orașului, dar țineau să adauge și că „numele orașului poate că-i vine și de la faptul că se află pitit între dealuri, ascuns ca într-un fel de cov (crov) uriaș". Așadar, prima variantă, cu două subvariante, avea la bază vb. *a (se) piti*. A doua variantă intră în domeniul legendei mitice, întemeietorul fiind un vânător care a bătut țărușul unui sat ce-i va purta numele; legendarul vânător era numit când Pitu, când Pitea, chiar și de același povestitor.

Suntem convinși de valoarea etnoculturii în dovedirea adevărului istoric, dar etnocultura trebuie corelată obligatoriu cu celelalte științe – lingvistică, istoriografie, geografie, etnobotanică, etnozoologie etc. Se cunoaște că „În limba română nu avem oiconime (nume de localități) formate de la verbe"[1] și „Din păcate, mulți intelectuali (titrați, n.n.), printre care și învățători și profesori de limbă română, consideră că oiconimul Pitești provine de la *a se piti* și explică elevilor că Piteștiul este pitit între dealuri și păduri. Nici măcar acest pseudoargument nu este valabil: Piteștiul nu este „mai pitit" decât Câmpulungul sau Curtea de Argeș"[2].

Desigur că etnocultura, greșit interpretată, poate juca adeseori și unele farse. Aici avem în vedere satele Pitulați, Pitulații Noi și Pitulații Vechi din județul Buzău[3]. După tradiția locală, satele și-au luat numele de la faptul că pe vremea năvălirii barbarilor (uneori specificându-se: năvălirea tătarilor sau năvălirea turcilor) localnicii s-au pitulat acolo în răchitișurile și trestișurile de nepătruns ale Buzăului. Defrișând și curățind terenul, ei au întemeiat acolo cătune statornice. Nici în acest caz, oiconimele nu-și trag numele de la vb. a (se) pitula = a (se) piti, ci de la adj. pitulat, pitulați (ascuns, ascunși). Am mai aminti apoi numele satului Pitoi, cu baza Pit-, din componența comunei Priboieni, județul Argeș[4], care pomenește porecla *Pitoi*, s.n., din augmentativul lui pită + suf. -oi.

Fără discuție numele orașului nostru are origine antroponimică, legenda întemeierii fiind cunoscută și de Nicolae Iorga care arăta că „satul Pitului, de unde Piteștii (cf. Pitulescu; și Titu, Titești), care, fiind la răscruce, a devenit mai târziu un târg și la urmă un oraș"[5], iar Constantin C. Giurescu spunea despre Pitești că așezarea „întemeiată de un Pitu sau Pitea se pare că ajunsese la sfârșitul veacului al XIV-lea târg"[6].

Piteștiul văzut în 1794 de Luigi Mayer

Dintr-o altă legendă despre Vodă ăl Bătrân aflăm că s-a întâmplat „în pragul primăverii aceleia când bătrânul Vodă cobora din curtea sa de la Argeș, spre moșiile și morile sale din târgul bătrânului Pitea, cel cu douăzeci și șapte de nepoți, voinici între voinici, ce semănau leiți bătului lor, bătrân între bătrânii care prin sfatul lor conduceau obștea. Surâdea în barbă voevodul când auzea numai cuvinte de laudă despre supușii săi și pe toți spunând: târgul Piteștilor, de parcă numai ei ar fi fost locuitorii acestei vetre. Dar de, cine-i om, om rămâne și numele-i slăvit nu piere niciodată, cum n-a pierit și n-o să piară numele Piteștilor"[7]. Deși legenda vorbește despre Mircea cel Bătrân, păstrat în conștiința locuitorilor din Argeș, din zona istorică Vlașca și din nordul Olteniei cu numele Vodă ăl (cel) Bătrân, ea are un substrat mult mai vechi atunci când pomenește de bătrânul Pitea, de vreme ce numărul nepoților este un multiplu al numărului trei, număr magic în epoca matriarhală.

În ceea ce privește onomasticul Pita, Pitea, Pitu și derivatele Pitaș, Pitău, Piteș, Pitiș se presupune că ar avea la origine apelativul pită (pâine)[8]. Dar „în această privință suntem încă în incertitudine", deoarece „pentru analogie trimitem și la ciupercile: pita lui Dumnezeu, pita vacii, pitarcă, pitoașcă etc."[9]. Amintim că nu numai o serie de ciuperci din familiile *Boletaceae* ori *Russulaceae* poartă astfel de nume[10], ci și cunoscuta iarbă grasă (*Portulaca oleracea L.)* din fam. *Portulacaceae* este numită uneori pita porcului[11]; cunoscutele roșcove, fructe provenite din import, numite pe alocuri pita lui Sântion ori pita lui Sfântu Ioan[12], ies din cadrul discuției noastre.

Putem dovedi oricând și oricui că dintre popoarele Europei suntem singurii care nu ne cunoaștem obârșia tuturor cuvintelor; aceasta fie din neștiință și neînțelegere, ceea ce scuză oarecum pe cercetătorii din această categorie, fie din rea-voință, cu scopul de a lovi în vechimea și statornicia poporului român, ceea ce înseamnă crimă împotriva națiunii române.

Tot românul știe că vb. IV, refl. și tranz. piti,(-esc) înseamnă a (se) ascunde ghemuindu-se, făcând(u-se) ghem, făcând (u-se) mic, a (se) pitula; același radical îl aflăm și în adv. pitiș, „făcându-se mic, pitindu-se, pe furiș, tiptil", precum și în adj. pititel „mititel" (din pit + mititel). Despre pit-, care stă la baza acestor cuvinte, s-a spus că este „radical de origine nesigură, din care s-au format numeroase derivate: PITI. PITIC. PITITEL, PITULA.etc"[13]. Autorul consideră și genericul pitulice, prin care poporul nostru denumește mai multe specii de păsări, ca provenind din pitula, iar acest verb „dintr-un radical *pit-, „mic"[14]; logic și adevărat.

Din nefericire, ca și în cazul altor sute de cuvinte, *Dicționarul explicativ al limbii române,* elaborat de Academia Română în anul 1975, înlătură acest adevăr câștigat oarecum pe jumătate de lingvistica românească și ne conferă pentru originea vb. piti, pitesc, subst. pitic, iar pentru pitic, sl. *pitikŭ*[15]; în felul acesta toate cuvintele noastre care au la baza multimilenară pit- au, în concepția lingviștilor noștri, origine slavă. Este adevărat că încă mai dinainte se arătase despre vb. piti că are „origine necunoscută", iar pentru pitic, adj. și subst. consemnându-se: „Vechiu bulg. PITICŬ din gr. PITHICOS, maimuță)".[16] În realitate cuvintele românești provin dintr-un fond străvechi, din care se trag și gr. Πιϑηκῶς (ὁ) „maimuță; om mic și urât ca o maimuță", ori Πιτυλος „pitulice". Și mai grav este faptul că pentru s.f. pită, -te s-a propus: „comp. bg. srb. ung. *pita*"[17], iar lingviștii actuali au dat un verdict hotărât: „Din bg. *pita*"[18]. Pare incredibil, dar dicționarele noastre nu consemnează cel mai răspândit sens al s.f. pită, afirmând că este „pâine dospită la cuptor"[19] sau, simplu, „pâine"[20]. Dar, în cea mai mare parte a Olteniei, Munteniei și în sudul Moldovei, pita este o pâine rotundă, de mici dimensiuni, din cocă dospită și coaptă la cuptor, spre deosebire de pâinea coaptă în țest, de dimensiuni mai mari, pe măsura țestului. Lăsând la o parte faptul că nu bulgarii, sârbii sau ungurii ne-au învățat să facem pâine, fie pită, fie lipie, de vreme ce țestul este dovedit cu siguranță pe pământul românesc încă din cultura Gumelnița[21], apelativul pită are la bază aceeași rădăcină străveche *pit-*, din care provine și ngr. Πιττα „pită", „plăcintă". Mai amintim că nici un dicționar românesc nu consemnează apelativul pitu, s.m. sing., unul din multele nume purtate de micuța păsărică din fam. *Troglodytidae, Troglodytes troglodytes* (L.),1758, într-un singur loc amintindu-se doar numele ardelenesc **„PIT** „împărătuș", socotit „Nume de origină legendară"[22]. Avem, așadar, pentru onomasticul legendarului întemeietor al Piteștilor nu numai apelativul pită, dar și s.m. cu două forme: pit, pitu, iar „în nume trebuie admis ca sigur radicalul Pit"[23]. Deși toponimele cu sufixul -ești sunt frecvente, Pitești apare destul de rar. În Moldova aflăm în secolul al XVI-lea satul Pitești pe Bârlad, astăzi Brăhășoaia din județul Vaslui[24]. În Țara Românească jupâneasa Anca a cumpărat la 27 februarie 1598 ocina Novăceasca de la Drăcești, județul Ilfov, care se întindea până în hotarul Piteștilor[25], azi satul Piteasca, județul Ilfov[26] (Pit > Pitești > f. Piteasca, precum: Ion > Ionești > f. Ioneasca). La 10 mai 1626 aflăm mai mulți martori pentru ocinele cumpărate de Nica din Târgu-Jiu în satul Viezuri, proveniți din satul gorjan Pitești[27], dar cel mai important este documentul din 28 octombrie 1636 prin care Matei Basarab întărește „Ștefului de la Pitești după Pasărea, din județul Elh<ov> și cu feciorii lui, câți Dumnezeu îi va da, ca să fie lui moșie la Gănești de Jos și la Pitești de Sus... Pentru că este al lui bătrână și dreaptă moșie și de baștină...", pentru că „Ștefул Piteșteanul, el a avut pâră înaintea domniei mele ... pentru moșia de la Gănești de Jos și de la Pitești de Sus"[28]. S-ar părea că acest document, coroborat cu fragmentele de etnocultură care s-au păstrat, să ajute la

lămurirea unor evenimente semnificative. Cu tema Pit- aflăm consemnată în Transilvania localitatea Pitvaroș[29], evident un nume compus din Pit + varoș.

Când a apărut orașul Pitești este greu de spus. Din punct de vedere arheologic este singura capitală a unuia din județele vechi ale țării încă necercetată, ca de altfel și împrejurimile sale. Cele mai vechi urme din Evul Mediu sunt cele descoperite cu ocazia construirii blocului de pe strada Doamna Bălașa nr. 3, datate în secolul al XIII-lea.[30] Având însă în vedere răd. Pit- și sufixul -ești, vechimea este foarte mare. Dacă am socoti suf. onom. -escu ca fiind comun cu suf. diminutival gr. ισκος[31] (cf. Ionescu = Ion + -eseu), transformat în suf. toponimic –ești, vechimea poate coborî mult în timp, dar a așeza la Pitești cetățile getice Helios, ori Argedava[32] rămâne în domeniul presupunerilor fără temei de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Prima atestare documentară a orașului Pitești datează din 20 mai 1388 când Mircea cel Bătrân dăruiește ctitoriei sale, mănăstirea Cozia, printre altele, „și o moară în hotarul Piteștilor", prilej cu care și „jupan Stanciul Turcul și-a dat satul Crușia, ca să fie al mănăstirii", precum „A dăruit și alt boier al domniei mele, Stanciu al lui Balco, o bucată de ocină pe Arghiș, pe care a cumpărat-o de la Ștef, cum și cu vii"[33]. De acum ieșim din domeniul speculațiilor; moștenirea etnoculturală se corelează perfect cu știrile scrise.

Documentul atestării Piteștilor nu ne dezvăluie statutul așezării. Cu numai trei ani mai înainte, în 1385, doi pelerini germani, Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt, au traversat Țara Românească, venind dintr-un pelerinaj la Ierusalim. Sosind de la Târnovo (Tirnago) la Șistov (Czwista), ni se relatează: „Aici am trecut Dunărea (Tirmaw - probabil = Tunnaw). Apoi am sosit în Țara Românească (Das Lant Walachei) unde are și voevodul de aici un oraș care se numește Șiștov (Zimnicea de azi, în vechime „Podul Șiștovului")."[34] De la Șiștov am mers la Rușii de Vede (Russenart); după aceea la Nuwestad (Orașul Nou = Pitești, n.n.), după aceea la Câmpulung (Langrowe. Argeș (Nerx), după aceea la Câmpulung (Langrowe. Corect: Lange Aue)"[35]. Intinerarul are o importanță deosebită deoarece ne dovedește că orașul Pitești devenise nu de multă vreme oraș, pelerinii numindu-l Orașul Nou, așezat pe unul din cele mai importante drumuri medievale ale țării, drum care lega capitala Argeș cu Turnu,[36] la Rușii de Vede bifurcându-se și spre Podul Șiștovului (Zimnicea).

Un alt document de o excepțională valoare pentru statutul Piteștilor și despre marile drumuri pe care se afla așezat orașul Pitești este itinerarul latin *Itinerarium de Brugis*, datat între 1380-1390, provenit tot dintr-o sursă germană. Itinerarul din Bruges indică drumurile de pelerinaj care străbat, pornind din Bruges, toate țările Europei în afară de Anglia și Portugalia; el străbătea și Ungaria, Transilvania și Țara Românească. După Sibiu, pelerinii au ajuns la Argeș - Merp (= Nerx), probabil prin Valea Oltului și Topologului și apoi la Pitești numit Nieuwemere (= Nieuwermerkt), deci Târgul Nou. De la Pitești, drumul continua spre sud până la Ciupa (Suppa)[37], pe Neajlov, apoi prin satul Romanați și pe la est de satul Româneşti, urmând Drumul Mare (Drumul Misilor), care s-a păstrat până azi cu acest nume pe moșia Mozăcenilor, pe la est de pârâul Mozacu,[38] de unde ajungea din nou pe Neajlov la Valea[39] și de acolo la Giurgiu și mai departe până în Orient.

S-a afirmat și rămâne pe deplin adevărat că „Raritatea toponimului Pitești impune concluzia că nu provine prin fenomenul de roire a satelor"[40]. Din cele două itinerarii străine aflăm că în momentul când Piteștii apar documentar, la 1388, avea deja statut de oraș sau de târg, dar faptul că era oraș sau târg nou dovedește că așezarea era mult mai veche, evoluția unui sat pentru a deveni oraș fiind foarte lentă, necesitând timp îndelungat la începutul Evului Mediu românesc; la această evoluție a Piteștilor a contribuit, fără îndoială, și așezarea sa la unirea celor două drumuri de importanță europeană de la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Prin poziția sa, orașul Pitești a fost puternic implicat în marile evenimente din timpul lui Mircea cel Bătrân. În urma cumplitei încleștări a bătăliei de la 10 octombrie 1394 din Rovine, din vestul satelor Găleșești și Țuțulești,[41] Mircea s-a retras la circa 3 km spre vest de drumul Pitești - Curtea de Argeș, în pădurea Trivale, pe locul unde se află Biserica Sf. Dumitru care, conform tradiției orale, „a fost o biserică ridicată de Mircea cel Bătrân și oștașii lui, pe locul unde s-au odihnit după o luptă crâncenă cu turcii. Spuneau bătrânii că atunci, în lupta aia, au murit atâția turci de-au înroșit pădurile cu sânge; se făcuseră mlaștini de sânge de se scufundau caii aproape de genunchi. S-au apucat și-au făcut-o din lemn chiar atunci și s-a sfințit în ziua Sfântului Dumitru, în ziua de 26 octombrie, dar în ce an o fi fost, nimeni nu mai știe. De atunci drumul care merge spre Ciocănăi, pe lângă biserică, și o ia spre Cotmeana, după ce ocolește Râpa Roșie, se numește Drumul lui Mircea. Nu știu de ce unii bătrâni îi mai spuneau Drumul Morii și Drumul Morii lui Mircea; o fi fost probabil și vreo moară pe-acolo, sau prin altă parte. Cine mai știe?"[42] Nu avem nici o îndoială că este vorba de lupta de la 10 octombrie 1394 de la Rovine-Țuțulești, mai ales că memoria Sf. Dumitru era comemorată, până înainte de al doilea război mondial, prin aprindere de lumânări și de bătrânele satelor Odăeni și Suseni la Troița lui Rădan, aflată în punctul unde Drumul Mare (Drumul Turnului) atinge Rovinele. Era și firesc ca Mircea, după luptă, să se retragă spre nord, în punctul cel mai favorabil pentru a se apăra în cazul unui nou atac, de unde putea să supravegheze orice mișcare a trupelor

invadatoare pe drumurile principale ale țării și unde oastea română să nu fie observată. Punctul cel mai potrivit pentru o astfel de situație era locul pe care se află azi Biserica Sf. Dumitru. Dinspre Rovine-Țuțulești, Mircea s-a retras pe Drumul Mare (Drumul Turnului), care venea pe la vest de satul Boieni, prin Pârvu Roșu, pe digul Eleșteului lui Grecu, la Bradu-Geamăna, și de aici a apucat pe drumul ce trecea prin fostele păduri Colunelu – Maior Roșu – Papucești-Marineasca – Stănceasca, pe unde se află azi stația de gaze, pe la vest de Cornul Vânătorului, prin Parcul Zoo – Poiana Valjan, direct la Biserica Sf. Dumitru, distanță de aproximativ 24 km de Țuțulești.

Locul era foarte bine ascuns de pădurile seculare care-l înconjurau din toate părțile, apărat de vâlcele adânci, spre sud aflându-se Valea Bisericii, cu un afluent în amonte, pe partea stângă, Vâlceaua Năvlegului, iar spre nord, Valea Grozii, printre acestea trecând Drumul lui Mircea, Drumul Morii sau Drumul Morii lui Mircea, fără a se mai ști că este vorba de moara dăruită de Mircea cel Bătrân la 20 mai 1388 ctitoriei sale, Mănăstirea Cozia, și aflată „în hotarul Piteștilor".

Chiar dacă s-a afirmat că la Valea Rea – Argeș este o „biserică de lemn Sf. Dumitru, construită la începutul secolului al XIX-lea de Martin Buliga și Hagi Țenea"[43], aceștia, tot conform tradiției, au reparat-o. Istoricul acestei biserici scris de preoții parohi se află azi la Muzeul Județean Argeș și citim: „În timpul lui Mircea cel Bătrân, Voevodul Țării Românești, pentru satul Valea Rea a fost construită în anul 1402 biserica cu hramul Sf. Ierarh Nicolae și Sf. Mucenic Dumitru". Din nefericire, o mână criminală a pus foc bisericii în iarna 1989/1990; biserica a fost refăcută.

În ceea ce privește dania făcută de boierul Stanciu al lui Balco „pe Arghiș, pe care a cumpărat-o de la Ștef, cum și cu vii", tradiția a păstrat totul până în secolul al XIX-lea și parțial până la jumătatea secolului al XX-lea. La 23 februarie 1834, printre cătunele care aparțineau de oraș se afla și Valea Stancii[45], iar în hotărnicia moșiei orașului Pitești din 30 iulie 1845, „pe laturea de din sus cu Schitul Trivalea și Sf. monastire Cotmeana", orașul se răzorea cu moșia Stănceasca, iar hotarul satului Smeura cu moșia orașului pornea „din drumul ce merge printre coadele Gemeniții și merge drept prin rede spre miază-noapte... până în drumul cel mare despre Valea Stancii ce merge la Pitești", iar „pe laturea de din sus a moșii orașului", „se învecinește în lungime până la un loc cu schitul Trivalea, iar de acolo și până în apa Argeșului cu moșia Stănceasca a sfintei monastiri Cotmeana"[46]. La 20 aprilie 1856 stabilindu-se barierele de intrare în Pitești, a doua barieră se afla în Valea Stancii.[47] Așadar boierul Stanciu a rămas permanent în amintirea piteștenilor prin aceste toponime care amintesc de soția sau poate de fiica boierului după ce acesta, conform tradiției, a murit într-o luptă, fără ca memoria colectivă să păstreze momentul, locul luptei sau data; este de presupus că aceasta s-a întâmplat în marile confruntări ale lui Mircea cel Bătrân. Principal este faptul că boierul Stanciu al lui Balco a rămas în memoria piteștenilor și a locuitorilor din Ciocănăi și Smeura prin moștenirea toponimică.

Propunerile ca Balcov, din hrisovul lui Mircea cel Bătrân, din 20 mai 1388, să fie emendat în Bascov, „corespunzător numelui satului din hotarul Piteștilor, unde va fi fost și ocina dată",[48] ori că „e mai bine să îndreptăm în Bațcov, forma veche a numelui satului Bascov de azi, a cărui atestare documentară urcă până la acea dată"[49], nu pot fi luate în considerație deoarece ocina cumpărată de Stanciu al lui Balco de la Ștef nu se întindea în lățime până la pârâul Bascov. Așadar numele vechi al satului Bațcov, nu poate fi „legat de al unei persoane, Stanciul Balcov, tradus de obiceiu Stanciu al lui Balco", și nu „trebuie să ne gândim că poate fi atât numele moșiei lui Stanciu, cât și al genitorului său".[50] Și în această privință moștenirea etnoculturală ne dă lămuriri precise. Moșia Stănceasca se întindea spre vest de-a lungul Văii Stancii, în secolul al XIX-lea, „pe din sus cu Schitul Trivalea", conform tradiției cuprinzând în vechime Valea Balea, afluent pe dreapta

MIRCEA CEL MARE.
Sculptură monumentală în bronz realizată de Grigorie Minea și Aurelian Bolea, amplasată în centrul municipiului Pitești, lângă Teatrul *Al. Davila*. **Foto: I. IANCU**

Văii Rogozului, de la nord de satul Smeura, mergând spre vest până pe Dealul Bal, cuprinzând și Covul (Crovul) Taomirului, toponime încă viabile și astăzi. Chiar dacă unele legende urcă în mitologie până în vremea miticului rege Bal, iar aici se află o mare așezare getică din epoca bronzului, suprapusă de alta mai târzie, nu se pot trage concluzii verosimile.

În ceea ce privește pe Ștef, care a vândut ocina sa lui Stanciu al lui Balco, acesta rămâne strămoșul Ștefăneștilor de la est de Pitești, cum tot un Ștef este strămoșul întemeietor al satelor Ștefăneștii de Sus și Ștefăneștii de Jos de pe pârâul Pasărea, la nord-est de București.

1 **Ion Moise, Constantin Țibrian, Gheorghe P. Bănică**, *Localitățile județului Argeș. Studiu etimologic și istoric*, Editura Universității din Pitești (Editura *Paralela 45*), 2000, p. 44.
2 **Ibidem**.
3 **Ion Iordan, Petre Gâștescu, D.I. Oancea**, *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei, București, 1974, p. 201.
4 **Ibidem**.
5 **N. Iorga**, *Istoria românilor*, vol. III, București, 1937, p. 160.
6 **Constantin C. Giurescu**, *Istoria românilor*, II, *partea a doua. De la Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", București, 1937, p. 430
7 **Ion Nania**, *Legende și mituri*, manuscris. Legendă culeasă de la **Gheorghe Stănciulescu** zis **Orjanu** (n. 1882 în Oarja), administratorul moșiei Constantinescu din Leșile, 1946; legenda era cunoscută și de colegul de liceu, **Mincă Constantin** din Oarja, 1952.
8 **N. A. Constantinescu**, *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei, București, 1963, p. 348.
9 **Aurelian Sacerdoțeanu**, *Începuturile orașului Pitești*, Studii și comunicări, Muzeul Pitești, Pitești, 1971, p. 197.
10 **Eugenia Eliade, Mihai Toma**, *Ciuperci – Mic atlas*, ediția a II-a revizuită, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, pp. 266, 274, 280, 284, 288, 296.
11 **Al. Borza**, *Dicționar etnobotanic*, Editura Academiei, (București), 1968, p. 136.
12 **Ibidem**, p. 44.
13 **I. Aurel Candrea**, *Dicționar enciclopedic „Cartea Românească"*, Editura *Cartea Românească*, București, (1931), Partea I, p. 942.
14 **Ibidem**, p. 943.
15 *DEX*, 1975, p. 696.
16 **Lazăr Șaineanu**, *Dicționar universal al limbei române*, A cincea edițiune, Editura „Scrisul Românesc" S.A., Fost Samitca, (București) (1925), p. 480.
17 **I. Aurel Candrea**, op. cit., p. 942.
18 *DEX*, 1975, p. 695.
19 **Lazăr Șaineanu**, *op. cit.*, loc. cit.
20 **I. Aurel Candrea**, *op. cit.*, loc. cit.; *DEX*, 1975, p. 695: „(Reg.) Pâine".
21 **Ion Nania**, *Țestul - cel mai vechi obiect de copt pâine.* Al X-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară a României, Baia Mare, 15-18 iunie 1988. Rezumate ale comunicărilor, pp. 50-51; **idem**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2004, pp. 407-408.
22 **Lazăr Șaineanu**, *op. cit.*, loc. cit.
23 **Aurelian Sacerdoțeanu**, *op. cit.*, loc. cit.
24 **Alexandru I. Gonța**, *Documente privind istoria României, indicele numelor de locuri. A. Moldova. veacurile XIV-XVII (1384-1625)*, Editura Academiei Române, București, 1990, p. 192.
25 *Documenta Romaniae Historica. B, Țara Românească*, vol. XI, Editura Academiei, București, 1975, doc. 276, p. 369 (în continuare: *DRH*, B pentru Țara Românească și A pentru Moldova).
26 *Ibidem*, Indice onomastic, p. 671.
27 *DRH*, B, XXI, 1965, doc. 64, pp. 112-114.
28 *DRH*, B, XXV, 1985, doc. 405, pp. 443-444.
29 **S. Moldovan** și **N. Togan**, *Dicționarul numelor de localități din Transilvania*, Sibiu, 1919, p. 135.
30 **Dinu V. Rosetti**, *Observații arheologice privind vechimea orașului Pitești*, RMM, seria Monumente istorice și de artă, Anul XLVI, nr. 1, 1977, pp. 69-70.
31 **Alexandru Philippide**, *Originea românilor*, volumul întâiu, Tipografiea *Viața Românească* S.A., Iași, 1925, p. 433.
32 **D. Frunzescu**. *Dicționar topografic și statistic al României*, București, 1872, p. 11; **G.I. Lahovari**, *Dicționar geografic al județului Argeș*, București, 1888, pp. 121-122.
33 *DRH*, B, I, 1966, doc. 9, pp. 25-28, citatele la p. 27.
34 Despre identificările toponimice vezi: **N. Iorga**. *Istoria comerțului românesc*, vol. I, București, 1925, p. 55; **idem**. *Un vechi călător german în sec. XIV-lea la noi, rectificări de interpretare*, Revista istorică, XXIII, 1937, p. 25; *Călători străini în țările române* (în continuare: *Călători străini*), vol. I, Editura Științifică, București, 1968, pp. 19-20, notele.
35 *Ibidem*.
36 Despre drumul Turnu-Pitești vezi: **Ion Nania**, *Iulie 1534 – episodul Aloisio Gritti*, Studii și comunicări, V, Muzeul Câmpulung Mușcel, 1989, pp. 19-21; **idem**. *Localizarea și datarea luptelor de la Rovine și de „la locul numit Argeș"*, *Argesis*, XI, Seria istorie, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2002, pp. 160-164.
37 *Călători străini*, I, 1968, pp. 23-25.
38 **Ion Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2004, pp. 164, 204.
39 *Călători străini*, I, 1968, p. 25.
40 **Aurelian Sacerdoțeanu**, *op. cit.*, loc. cit., p. 198.
41 **Ion Nania**, *op. cit.*, Argesis, XI, 2002, pp. 151-181.
42 **Ibidem**, p. 164.
43 **N. Stoicescu**. *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, I, vol. 2, M-Z, Mitropolia Olteniei, 1970, p. 700.
44 *DRH*, B, I, 1966, pp. 26-27.
45 DJAN Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 19/1834, f. 2.
46 DJAN Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 26/1858, f. 220-228.
47 DJAN Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 13/1856, f. 4.
48 **Aurelian Sacerdoțeanu**, *Argeș – cea mai veche reședință a Țării Românești*, Studii și comunicări, 1, Muzeul Pitești, Pitești, 1968, p. 112, nota 36.
49 **Idem**, *Începuturile orașului Pitești*, loc. cit., p. 201.
50 **Ibidem**.

ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA PLEBISCITULUI DE LA 24 FEBRUARIE 1938 ÎN ORAȘUL PITEȘTI

DAN OVIDIU PINTILIE**

După cum se știe, liderii celor două mari democrații occidentale, Franța și Marea Britanie, nu au ezitat să ceară regelui Carol al II-lea stoparea ascensiunii Mișcării Legionare spre putere, chiar și printr-o lovitură de stat.

Primind „binecuvântarea" Parisului și Londrei, regele a intervenit energic, la 10 februarie 1938, punând capăt regimului democratic întemeiat pe partide politice. Lovitura de stat de la 10 februarie a fost primită cu un sentiment de ușurare de masa populației, suprasaturată de agitația partidelor politice, iar liderii partidelor politice nu au reacționat energic. Constantin I. C. Brătianu a fost de acord ca mai mulți fruntași liberali să facă parte din guvernul Miron Cristea. Iuliu Maniu s-a mulțumit să declare că suveranul comitea o greșeală asumându-și direct răspunderea, iar Corneliu Zelea Codreanu a decis dizolvarea partidului Totul pentru Țară, declarând că „timpul nostru încă n-a venit".

În proclamația către țară, difuzată la 11 februarie, Carol al II-lea afirma că va depoliticiza viața publică, anunțând introducerea stării de asediu și a cenzurii pe întreg cuprinsul României; au fost numiți noi prefecți în toate județele țării și revocată convocarea corpului electoral. La 20 februarie a fost publicată noua Constituție, care a fost supusă cetățenilor spre „bună știință și învoire" la 24 februarie, rezultatul fiind pozitiv cu un vot de 99,87%. Promulgată la 27 februarie 1938, Constituția prelua circa două treimi din articolele legii fundamentale din 29.03.1923, care stătuse la baza regimului democratic din România interbelică.

„Regimul totalitar din România – declara Valer Pop – este o formă fără conținut, mai mult o parodie, decât o realitate".

Pasiunea regelui pentru uniforme, parade, mitinguri, demonstrații sportive devenise preocuparea de bază a guvernanților. Uriașul arsenal propagandistic era folosit aproape exclusiv pentru elogierea lui Carol al II-lea. Radioul – care până atunci era puțin implicat în probleme politice – a devenit un instrument fundamental în slujba regimului personal al regelui. Presa publica zi de zi știri și reportaje despre activitatea suveranului, prezentată în termenii cei mai elogioși.

Prin ordinul telegrafic al Ministerului de Interne nr. 56 din 1 martie 1938, s-a dispus întocmirea de rapoarte amănunțite (la nivel de țară) asupra condițiilor în care s-a efectuat plebiscitul de la 24 februarie.

Prefectura județului Argeș, prin adresa nr. 2564/2.03.1938, solicita primarului orașului Pitești să culeagă și să povestească întâmplările cele mai caracteristice, care au dovedit entuziasmul populației. Manifestările individuale sau colective petrecute cu acest prilej trebuiau relatate în scurt, cu date precise și înaintate prefecturii până în dimineața zilei de 10 martie, întrucât pe ziua de 15 martie erau cerute de minister.

Strada Şerban Vodă

Primarul oraşului s-a conformat ordinului şi a înaintat, potrivit instrucţiunilor date, un raport asupra modului cum s-a efectuat plebiscitul din oraşul Piteşti:[1]

„Ziua de 24 februarie 1938, a însemnat pentru oraşul nostru o măreaţă şi entuziastă manifestare de patriotism. Îmbrăcat în haina de sărbătoare, împodobit cu drapele şi cu frumoase ghirlande de brad, oraşul Piteşti a trăit o înălţătoare zi care va rămâne adânc întipărită în sufletul cetăţenilor săi. Natura însăşi lua parte la această zi şi soarele îşi revărsa lumina din belşug pe străzile viu populate ale oraşului.

Încă de pe la ora 7 dimineaţa, mulţime de oameni, îmbrăcaţi în haine de zile mari, roiau pe străzi încoace şi-n colo.

Se putea citi pe feţele lor o însufleţire neobişnuită până atunci, care lăsa să se înţeleagă că se petrec lucruri mari în viaţa – de toate zilele a unui popor, chemat să-şi hotărască un viitor mai strălucit, o viaţă nouă. Erau chemaţi din înaltul îndemn al Majestăţii Sale, să se rostească şi să-şi dea încuviinţarea pentru noua Lege de temelie a destinelor sale în viitor, CONSTITUŢIA.

Şi astfel, pătrunşi de importanţa acestui moment istoric, păşeau spre cele două secţii de votare, plini de nădejde şi de adâncă încredere în ei înşişi.

Într-adevăr cu acest prilej s-au petrecut scene de impresionantă duioşie, care dovedesc înaltele sentimente de patriotism, de caldă manifestare pentru Suveranul ţării, răspunzând astfel cu aceiaşi dragoste la chemarea Sa. La ora 8 dimineaţa, cele două secţii de votare de la Şcoala Primară nr. 1 de fete din Bulevardul „Elisabeta" şi de la Şcoala Primară nr. 1 de băieţi din str. Brătianu erau asaltate de numerosul public, care căuta să aibă întâietate la votarea Constituţiei.

La secţia I-a din Bulevardul „Elisabeta", cei dintâi care îşi dau voturile de aprobare sunt domnii: Emanoil Spiridon, avocat, Gh. Găluşcă şi Teodor Cerchez, farmacişti, urmaţi de alte persoane de seamă ale oraşului.

De la orele 08.00 a.m. şi până la orle 18.00 s-a perindat un număr de 2.333 votanţi, dintre care numai 3 au votat împotrivă.

Menţionăm următoarele momente caracteristice la această secţie de votare:

1. Prezentarea în grup, în frunte cu directorul, a profesorilor Liceului „Brătianu" şi a personalului administrativ în număr de 48, care au votat aprobarea noii Constituţii cu unanimitate şi în chip solemn

2. Un moment impresionat a fost venirea la vot a domnilor Dumitru C. Milea şi Mihai Botez, proprietarii circului din localitate, care greu încercaţi prin pierderea unui mimunat cal poney, ce le murise cu puţin timp înaite de a veni la vot, din cauza lipsei mijloacelor de îngrijire, au ţinut totuşi să nu piardă această frumoasă ocazie de manifestare patriotică

3. Vrednic de laudă este gestul echipei unui tren de marfă abia sosit în staţia Piteşti, după un drum lung de la Turnu-Severin, care în loc să se ducă să se odihnească în cazarma C.F.R. din apropierea staţiei, nu a pregetat să vină în frunte cu conducătorul Păun Smarandache de fel din Balş – Romanaţi, spre a-şi da din toată inima votul de aprobare.

4. O altă scenă plină de puternică duioşie este înfăţişarea la secţia de votare a săteanului Gheorghe Sâru din judeţul Dâmboviţa, vânzător ambulant de petrol, care lăsându-şi căruţa sa în afară de raza de vot, a venit singur şi legitimându-şi identitatea cu buletinul din comuna natală, a cerut cu ochii plini de lacrimi să i se dea voie să-şi facă datoria de bun român.

5. Alt caz demn de relevat este acela al pensionarului Constantinescu Ilie, de 62 ani, din oraş, care fiind încă suferind în urma unei gripe infecţioase, a venit cu paşi şovăitori în sala de votare şi făcându-şi semnul crucii a strigat: „Să trăiască Majestatea Sa Regele", rostind apoi la întrebarea preşedintelui un hotărât şi energic „Da".

La secţia a II-a de votare, s-au prezentat în total un număr de 1.769 votanţi, dintre care numai 5 au fost contra ratificării.

Şi la această secţie de votare n-au lipsit scene de manifestare patriotică.

Printre prezentările în bloc, amintim pe aceea a Corpului Judecătoresc din localitate, în frunte cu domnul Ştefan Teodorescu prim-prezident al Tribunalului Argeş; apoi, membrii clerului din oraş, sub conducerea protoereului Marinache Popescu; funcţionarii Casei Asigurărilor Sociale, în frunte cu domnul Cornel Zamfirescu – şeful instituţiei, precum şi funcţionarii Administraţiei Financiare Argeş, în frunte cu domnul administrator financiar Emil Varabiescu.

Între alte instituţii din oraş, s-au prezentat la ora 9,30 dimineaţa şi funcţionarii primăriei oraşului Piteşti, unde după predarea tabloului respectiv în mâinile preşedintelui secţiei de votare s-a luat act de unanimitatea ratificării printr-un energic şi entuziast strigăt de „DA", pronunţat de toţi într-un glas, care a făcut să vibreze întreaga sală.

Relevăm vreo câteva cazuri de votare în lipsă, prin prezentare de documente astfel:

Domnul Ştefan Purcăreanu, bolnav fiind, a trimis o cerere scrisă, prin care face cunoscut că, neputându-se prezenta în persoană, ţine să-şi exprime pe această cale adeziunea şi tot odată admiraţia sa faţă de noua Constituţie.

S-au mai primit de asemenea o adeziune scrisă de la dl. Teodor Tatu şi o telegramă de la dl. Ion Stamatiu, pensionar din oraş, care tot din cauză de boală nu s-a putut prezenta în persoană spre a-şi manifesta aceeaşi convingere.

În ultimul timp s-a primit o declaraţie de la domnul Dumitru Nicolescu, croitor din oraş, str. Sf. Vineri, în care mărturiseşte că revine asupra hotărârii sale anterioare, când votase contra, fiind indus în eroare de rău voitori, convingându-se, în cele din urmă, de rostul şi marea însemnătate a actualei CONSTITUŢII.

Această declaraţie a fost înaintată Primăriei Piteşti de Prefectura Judeţului Argeş, spre a se face cuvenita rectificare în listele de votanţi şi spre a fi publicată ca exemplu demn de semnalat.

La ora 18.00, s-a declarat închisă votarea, precedându-se la încheierea şi totalizarea rezultatelor ce s-au consemnat în procese-verbale parţiale, după care rezultatul general al Plebiscitului din oraşul Piteşti s-a înscris într-un proces-verbal centralizator, cu următorul cuprins:

- totalul alegătorilor înscrişi 4.885
- totalul votanilor 4.102
- totalul votanţilor pentru 4.094
- totalul votanţilor contra 8

Preşedinţii ambelor secţii, împreună cu asistenţii lor, au plecat apoi de la secţia I-a de votare la primărie, unde au prezentat rezultatul Plebiscitului domnului colonel Cameniţă, Prefectul Judeţului Argeş".

Acest rezultat a fost comunicat telegrafic Ministerului de Interne de către domnul prefect, în seara aceleiaşi zile.

La ora 19.00 a avut loc retragerea cu torţe, executată de către un pluton de Premilitari în frunte cu muzica Regimentului 1 Vânători „Principele Moştenitor Ferdinand", urmaţi de numerosul public care venise să manifesteze într-un impresionant cortegiu la lumina torţelor şi în strigăte de „URA" şi „Trăiască M.S. Regele Carol al II-lea şi Constituţia", îndreptându-se spre Prefectură, unde a avut loc defilarea în faţa domnului Prefect al judeţului.

Şi astfel s-a încheiat această măreaţă zi, în care cetăţenii oraşului Piteşti şi-au exprimat cu prisosinţă încrederea faţă de noua Constituţie, manifestând astfel toată dragostea şi devotamentul lor pentru Marele şi Înţeleptul lor Suveran.

În 28 februarie, cu adresa 59, se cerea primarului oraşului să înainteze poliţiei numele şi prenumele celor ce au votat împotriva Constituţiei. Cu adresa nr. 1822/28.02.1938 se înainta, confidenţial, numele celor 8 persoane:

1. Bucur Constantin – contabil Banca Pite;ti, str. Sf. Vineri nr. 16;
2. Erbaşu Gh. Ion – doctor – str. Brătianu 4;
3. Constantinescu Alin – avocat – str. Şerban Vodă nr. 125;
4. Năstăsescu Petre – armurier – str. Sf. Vineri;
5. Nicolescu G. Ştefan – avocat – B-dul Elisabeta nr. 64;
6. Hodoroagă C. Ion – avocat – B-dul Ferdinand nr. 25;
7. Popescu G. Marin – avocat – str. Şerban Vodă nr. 119;
8. Nicolescu Dumitru – croitor – str. Sf. Vineri.

Ministerul de Interne cu ordinul nr. 67 din 08.03 ordona autorităţilor să aplice amenzi tuturor alegătorilor care nu s-au prezentat la vot. Nu erau daţi în debit sătenii săraci, cu motive bine justificate, care „impuşi de nevoi" sau „inconştienţi" de importanţa actului au lipsit. Se cerea pretorilor şi primarilor „să nu lase să se dezlănţuie patimile şi pornirile rele", să nu dea curs liber persecuţiilor, iar amenzile să se dea repede pentru a nu se pierde efectul".

Totodată se cerea numele funcționarilor publici care nu depuseseră jurământul pentru a se lua măsurile legale.

Ministerul de Interne cu ordinul 3487 din 05.03.1938, relevând liniștea cu care s-a votat noua Constituție, aducea mulțumiri tuturor autorităților care au „privegheat la îndeplinirea marelui act".

În 19 aprilie 1938, Anton Ionescu și Ion Popescu, președinții secțiilor de votare din ziua de 24.02, conformându-se ordinului M.I., au verificat listele electorale din acea zi și au constatat că un număr de 1360 de alegători au lipsit nejustificat și conform art. 69 din Legea electorală i-au amendat cu amendă civilă de 500 lei.

S-au făcut multe contestații, unii cetățeni fiind înscriși pe liste de votanți diferite, unde figurau fie că au votat, fie că nu. Alții au votat în alte orașe, dar aveau dovada vizată pe cărțile de alegător.

Aceste încurcături privind listele de alegători și secțiile de votare unde trebuiau să voteze au determinat multe contestații privind plata amenzilor. Astfel din cei 207 comercianți din orașul Pitești doar 3 au fost dați în debit, dar după verificările efectuate s-a dispus încetarea urmăririi de către Administrația Financiară Argeș.

La un an de la promulgarea Constituției (27.02.1939) guvernul a hotărât ca această zi să fie sărbătorită cu un fast deosebit în capitală în perioada 23-27.02. Din județul Argeș au participat la această „manifestare patriotică" 400 de persoane organizate într-un batalion al gărzilor naționale. Toate cheltuielile legate de transport și întreținere au fost suportate de prefectură.

* Director D.J.A.N. Argeș.

1 D.J.A.N. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dos. 20/1938-939, filele 34-40.

„Atentate" împotriva lui Petru Groza

IONEL-CLAUDIU DUMITRESCU

Susținător al politicii Moscovei în România, Petru Groza nu era simpatizat în cercurile politice și nici de populație. Măsurile de sovietizare îngrijorau lumea satului, dar conducătorul trebuia să dovedească lumii occidentale că se respectă valorile democrației și dictatorul Stalin se ține de cuvânt. Cum americanii au cerut alegeri libere, autoritățile de la București s-au grăbit să le ofere un spectacol în stil sovietic, dar cu partide politice de decor.[1] Pe fondul luptelor electorale s-au produs două incidente nesemnificative, dar pe care comuniștii le-au amplificat pentru a putea justifica presiunile ulterioare. Primul incident s-a produs în noaptea de 9 spre 10 iunie 1946. Trenul în care se afla Petru Groza a fost atacat cu pietre pe traseul Pârvu – Piatra Olt (gara Pârvu se află astăzi pe teritoriul comunei Bradu, județul Argeș). Ciudatele arme au reușit să spargă un geam, iar autorii au fost căutați fără rezultat. Incidentul a fost pus pe seama reacțiunii, dar a fost fie gestul de ură al țăranilor, fie un „aranjament" al comuniștilor. Astfel de evenimente s-au produs în continuare pe căile ferate. Al doilea incident s-a produs în noaptea de 13 spre 14 iunie 1946 între stațiile Florea și Peretu (județul Teleorman, în apropiere de Roșierii de Vede). S-au tras câteva focuri de armă fără rezultate semnificative[2]. Trebuie să se constate că atentatorii erau lipsiți de orice imaginație și alegeau drept țintă trenuri în mișcare, cu o probabilitate de reușită extrem de redusă. Cum linia ferată nu era atent supravegheată, ceea ce recunosc și jandarmii, se putea recurge la desfacerea unor șine sau slăbirea unor buloane pentru a provoca o deraiere. De aceea considerăm că au fost simple provocări pentru a se trece la întărirea pazei și apoi la arestarea adversarilor politici. Să nu uităm că în

Trădătorul de neam și țară Petru Groza

Rusia serviciile secrete au regizat împotriva lui Lenin acțiunea în care Fania Kaplan a fost împinsă în prim-plan. Documente mai bogate în informații vor aduce poate mai multă lumină în cazul celor două incidente care nu sunt amintite în ultima lucrare despre viața primului premier comunist.

1 Se organizau mari mitinguri de adeziune la politica partidului, dar se neglija aprovizionarea cu alimente a populației într-o perioadă în care seceta începea să se facă simțită.

2 ANDJ Argeș, fond Legiunea de Jandarmi Argeș, dos. 2/1946-1947, f. 45.

Prea stimatului Domn colonel Gică Pintilie, președintele ANVR Argeș
O. Ungureanu

Pro memoria

Rapsodul Trușenilor din Marginea Codrilor Bâcului[1]

OCTAVIAN UNGUREANU

A vorbi despre **Gh. V. Madan** (23 octombrie 1872-21 noiembrie 1944) fără a-i menționa și viețuirea meteorică, trecerea în neființă și dăinuirea mormântului său din Dealul Piteștilor, de peste jumătate de veac, ar fi o evocare lipsită de finalitate și un gol în biografia neostenitului povestitor din spița lui Neculce, cântăreț de balade și izvoditor de icoane literare din lumea rurală basarabeană. Noi ne încumetăm să umplem astăzi golul, cu sprijinul în parte al celor care l-au cunoscut, mai îndeaproape sau din auzite, din alte mărturii orale și din câteva documente de arhivă.

Pe ulița Crinului, aproape de zăvoaiele Argeșului și Râului Doamnei, cântate în note înalte de Ion Pillat, se află casa veche cu numărul 22, pe care s-a fixat marmura amintitoare a nașterii ilustrului dramaturg Alexandru Kirițescu (1888-1961). Sub ea ar fi trebuit de mult să se pună și un înscris care să-l arate piteștenilor pe Gheorghe Vasile Madan, găzduit într-o odaie de amicul său, autor al „Gaițelor" („Cuib de viespi"), în anii înnourați 1942-1944[2].

Madan s-a mutat mai târziu într-o încăpere sordidă a Hotelului Dacia de pe strada Șerba-Vodă, numărul 28, unde a fost găsit neînsuflețit. La parterul clădirii funcționau Editura și tipografia „Artistica" ale lui Petrache Mitu. Chiar de aici, de lângă tipografie, pornește strada Grivița, din capul căreia, și-n prelungirea Crinului, veghează **Monumentul eroilor argeșeni și mușceleni de la 1877-1878**, creație (1906) a celebrului sculptor Dimitrie Pavelescu-Dimo, cel care a turnat în bronz statuia lui Carol I, salutând cea dintâi lovitură de tun a Neatârnării României, trasă de la Calafat asupra Vidinului (8 mai 1877).

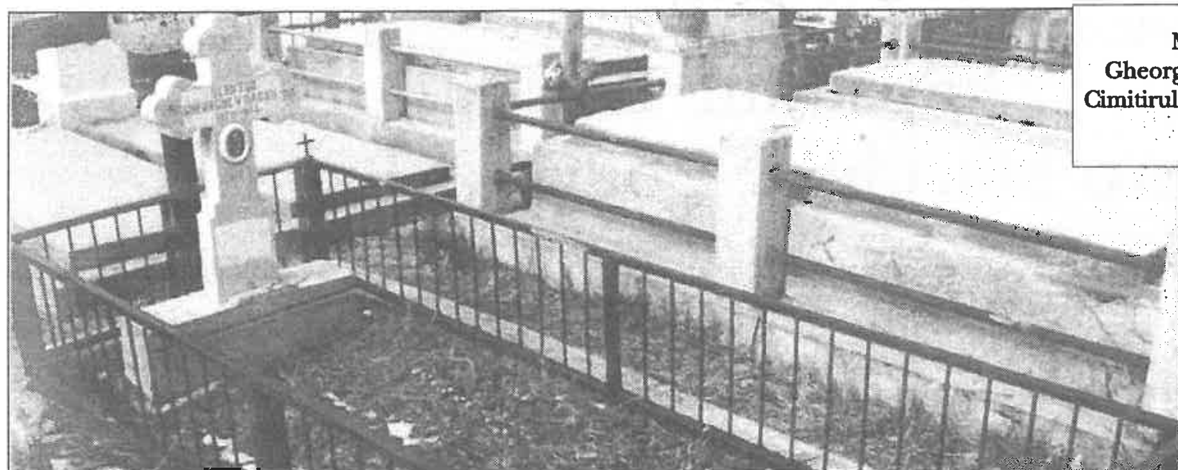
În zilele însorite, în compania vreunui cunoscut, rapsodul din Trușenii Basarabiei și discipolul Thaliei de la Naționalul bucureștean își făcea preumblările prin centrul Piteștiului, cu frumoasele sale clădiri joase, în arhitectura eclecticului francez, dar mai ales pe cărările Pădurii Trivale, potolindu-și dorurile de satul copilăriei și adolescenței, din marginea Codrului Bâcului.

Ascultându-i istorisirile lui Vladimir Tanov, președintele fondator al Asociației Culturale *Pro Basarabia și Bucovina*, îl vedem pe Madan, tânărul de 19 ani, exmatriculat din Seminarul Teologic din Chișinău pentru convingeri naționale și venit în Țară, înotând prin valurile Prutului, ca să fie luat „sub aripă" de Constantin Dobrogeanu-Gherea și B.P. Hasdeu, călcând greoi, mătăhălos și trist, dus pe gânduri și chinuit de servituțiile senectuții, contempla locurile astea de legendă, asemănătoare celor din Lăpușna Chișinăului, zărindu-și anii copilăriei îndepărtați și amintindu-și șotiile din joaca de pe ulițele strâmte ale Trușenilor. Iar când mai crescuse oleacă, îi făcea cu ochiul lelița Paraschița, fata durdulie și mai bătrâioară, frumos desenată, după spusele lui, de Victor Ion Popa.

Dintre basarabenii piteșteni, mai apropiați de Madan au fost: preotul Nicolae Cotoman, învățătorul Petre Stoica, preotul Vasile Trofin și profesoara Ana Ruginescu, care îl primeau în casă și-l omeneau la masa lor.

Aflat la Chișinău, în 1916, Madan – deși în vârstă de 45 de ani – este mobilizat în armata rusă și atașat pe lângă Cartierul Armatei a IV-a, comandată de generalul Ragoza, cu garnizoana la Tecuci și Bârlad, ca translator de limbă română. În această calitate, polcovnicul-perevocic a adus servicii aliaților și a trăit momentele dramatice ale combatanților români, admirând vitejia lor fără seamăn, în viforul bătăliilor de la **Mărăști, Mărășești și Oituz**, din vara de foc 1917 și din zilele de zbucium și glorie pentru făurirea **României Mari**; scriitorul Madan și-a luat note și și-a fixat în minte chipuri și profiluri de eroi și fapte de arme, publicate în „Viața Basarabiei" a lui Pantelimon Halippa, apoi în volumul „Răsunete din Basarabia" (1935). Generalul argeșean Constantin Christescu, din Pădureți-Catane, comandantul Armatei I-a Române, l-a impresionat prin ținuta lui de ostaș, inteligența și autoritatea sa, acțiunea

Mormântul lui Gheorghe V. Madan, Cimitirul *Sf. Gheorghe* din Pitești

fără șovăială împotriva inamicului și asigurarea reușitei operațiunilor, prin planurile sale tactico-strategice. Madan a îndurat părerea de rău când i s-a luat comanda generalului român și în consecință nu i s-a conferit nici ordinul „Mihai Viteazul" din pricina neînțelegerilor cu Ragbza, care-l reclamase regelui Ferdinand I pentru că nu-și repliase trupele în spatele unităților sale, la 6 km, pe pozițiile de la Mărășești, în intenția de a-și însuși meritele înfrângerii inamicului numai ei, rușii.

Din inițiativa lui Madan s-a organizat la Bârlad **Comitetul Național al ostașilor și ofițerilor basarabeni din armata rusă**, în ziua de 12 mai **1917** și integrarea lui în **Partidul Național Moldovenesc din Chișinău**, el fiind desemnat ca președinte al acestui comitet. Iar când s-a ales **Sfatul Țării**, istoricul parlament care a proclamat **Republica Moldova și a hotărât Unirea ei cu România, la 27 martie 1918**; între cei 138 deputați se aflau și 3 membri ai Comitetului Național: **Anton Crihan, Gheorghe Mare** și **Silitraru**. Deși atât de târziu, după 90 de ani la data redactării acestui articol de la Războiul Întregirii, găsim nimerit să-l omagiem pe scriitorul și actorul basarabean, școlit la Conservatorul din București, și soldatul Gheorghe V. Madan și să-l scoatem din umbră, pentru a-l rândui în galeria figurilor care au lăsat în spiritualitatea românească o dâră de lumină.

Despre Madan mi-au mai relatat și câțiva publiciști, între care deosebit de sugestive sunt două scrisori de la Sabin Popescu-Lupu din Târgu-Jiu, fost învățător la școlile din Chirca și Rusești Noi-Lăpușna. În 1929 Sabin a avut proces de presă la Chișinău, pentru articolul incendiar „Strigăm!", publicat în „Opinia Chișinăului", ca în 1939 tot el să scrie și să-i apară romanul *Pământul viu* și alte cărți ai căror eroi erau săteni basarabeni. Spunea că el l-a numit pe Madan *„Creangă al Basarabiei"*, susținându-și afirmația și într-o altă scrisoare ce mi-a adresat-o la 17 iulie 1995. Ca în depeșa următoare, cu data poștei 29 octombrie 1997, să-mi scrie: „(...) După mine, Madan este un veritabil Creangă(...); scrierile sale m-au impresionat în mod deosebit".

Din Pitești au scris și au vorbit despre Madan profesorul N.T. Apostolescu, în anii interbelici, și l-a urmărit ca prozator și actor profesorul Nicolae Spinei, basarabean, păstrând în biblioteca sa revista de pe vremuri „Boabe de grâu", în care figurează la loc de cinste și Madan.

La 132 de ani de la naștere, în Trușenii Basarabiei, și la 60 de ani de la moarte, în pribegie, prozatorul, slujitorul primei scene românești, folcloristul, jurnalistul, combatantul de la Mărășești și memorialistul de război, bătrânul holtei Gh. V. Madan are cu prisosință dreptul la cunoașterea celor de azi a harului său artistic și stăruitoarei trude în culegerea nectarului de tradiții, ziceri și doiniri, de gânduri nobile și de luptă pentru întregirea Patriei, pentru apărarea și păstrarea zestrei de spirit, care dă puteri în statornicia neamului nostru de sorginte latină, în această parte de lume.

Acum 9 ani, luând în piept Dealul Papuceștilor, dinspre miazăzi de pădurea Trivale, alături de reprezentantul literelor românești din Republica Moldova Gheorghe Cincilei, directorul Muzeului Literaturii Române „M. Kogălniceanu" din Chișinău (plecat și el spre nesfârșitele zări), ne-am recules la mormântul lui Madan din Cimitirul Sf. Gheorghe, împodobit abia de curând de o cruce turnată în beton cu fotografie. Și-n tristețea clipei, la pâlpâirile celor două lumânări aprinse la căpătâiul său, ne-am amintit vesurile tânguitoare ale lui Șt. O. Iosif, confratele său de breaslă de la „Viața" (1893-1896) a lui Vlahuță, când Madan își tipărea și culegerea de versuri poporane „Suspine":

(Aici, Madane,)
Dorm visurile tale cu tine dimpreună,
Și-n sărbători nu-i nimeni cuprins de duioșie,
O candelă s-aprindă, o floare să depună.

1 Evocare (text rezumat) la Simpozionul Național „Toamna Codrenilor" de la Academia de Științe a Republicii Moldova, 20-22 noiembrie 1997.

2 Și nu numai că placa memorială a lui Gh. V. Madan n-a fost acceptată de proprietarii casei, de pe Crinului – Pitești, dar au dat-o jos și pe cea a lui Alexandru Kirițescu.

Despre importanța deosebită a unei figurine zoomorfe descoperite la Leșile (comuna Teiu, județul Argeș)

DRAGOȘ MĂNDESCU

Între numeroasele piese arheologice de mare valoare documentară publicate în secțiunea dedicată arheologiei Văii Mozacului din cadrul monografiei comunei Mozăceni (județul Argeș), atrage atenția o figurină zoomorfă din lut ars, descrisă astfel: „[Figurina] este remarcabilă: înfățișează un cal, deși capul și părțile inferioare ale picioarelor lipsesc, ca și coada, rupte din vechime. În jurul bazei gâtului animalului a fost aplicat un decor cu rotiță (redând un ham?), iar pe ambele laturi ale corpului au fost dispuse vertical câte trei incizii paralele care se unesc în partea de deasupra printr-un romb, de asemenea incizat (sugerarea unui ansamblu de harnașament)"[1]. Dimensiunile actuale ale piesei sunt: 8,8 cm lungime, 4,5 cm înălțime și 4,8 cm lățime. Lutul din care figurina a fost modelată este amestecat cu rare concrețiuni calcaroase de mici dimensiuni, precum și cu mici pietricele, în urma arderii exteriorul căpătând o culoare brună. În prezent, piesa se păstrează în colecția arheologică a Muzeului Județean Argeș – fondul Ion Nania (nr. inv. 2088). Figurina a fost descoperită în punctul arheologic nr. 56 de pe Valea Mozacului, la nord-vest de satul Leșile (comuna Teiu, județul Argeș), la suprafața solului, împreună cu fragmente ceramice și material litic (topor, vârf de lance, vârfuri de săgeți, așchii) atestând o locuire aparținând culturii Tei (bronzul dezvoltat și târziu), precum și cu fragmente ceramice specifice grupului cultural Ferigile (Hallstattul final)[2]. Așadar, în punctul menționat, avem de a face cu două așezări suprapuse, despărțite de un interval timp de circa un mileniu.

De ce am simțit nevoia unei reveniri tocmai asupra acestei piese, concretizate în nota de față? Răspunsul este simplu – pentru că, oricăreia dintre cele două așezări i-ar fi aparținut, figurina se dovedește a fi un *unicum*.

Pentru epoca bronzului dezvoltat și târziu din Muntenia, reprezentată aici de cultura Tei, cultură în cadrul căreia se integrează și prima etapă a locuirii din așezarea preistorică de la Leșile, reprezentările zoomorfe realizate din lut ars lipsesc cu desăvârșire.

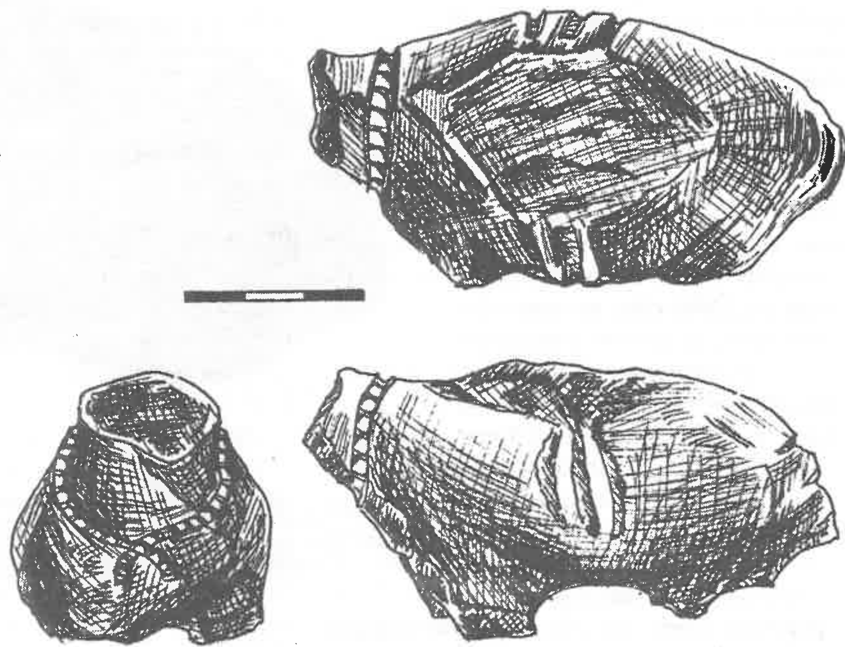

Figurina zoomorfă de la Leșile.
Foto © 2006 Remus Petre Cârstea

Deși obiectivele culturii Tei au fost intens cercetate prin sondaje sau prin săpături sistematice, rezultatele fiind sintetizate într-o cunoscută monografie[3] reeditată recent într-o formă îmbogățită[4], capitolul dedicat reprezentărilor zoomorfe rămâne alb[5], și aceasta în condițiile în care numărul așezărilor cunoscute ale culturii Tei din Muntenia se ridică la mai mult de 200[6]. Să fie vorba, totuși, de o lacună a cercetării, de vreme ce în spațiile învecinate (descoperirile de la Suciu de Sus, precum și altele din cadrul culturilor Gava și Lausitz) și în perioade relativ apropiate (bronz final – Hallstatt timpuriu), figurinele zoomorfe nu sunt o necunoscută? Înclinăm să atribuim figurina de la Leșile nivelului aparținând culturii Tei (și, implicit, să-i acordăm astfel statutul de primă atestare a plasticii zoomorfe în cadrul acestei culturi), în această privință hotărâtoare fiind caracteristicile pastei din care a fost realizată piesa,

asemănătoare cu cele ale ceramicii grosiere Tei. Apoi este cunoscut rolul important pe care îl capătă calul în cadrul colectivităților preistorice începând cu epoca bronzului[7]. În sfârșit, poate fi evocat și un al treilea argument în susținerea atribuirii cultural-cronologice menționate, și anume un sceptru de piatră (reprezentare schematizată a unui cal) de la sfârșitul eneoliticului – începutul epocii bronzului, descoperit întâmplător la Cornățel (com. Buzoiești, jud. Argeș) și publicat nu demult de către subsemnatul[8], al cărui decor sugerând harnașamentul prezintă asemănări frapante cu ornamentele incizate ale figurinei de la Leșile.

În cadrul grupului cultural Ferigile, de care trebuie legată cea de-a doua etapă a locuirii din punctul arheologic 56 de pe Valea Mozacului, reprezentările plastice, fie ele antropomorfe sau zoomorfe, sunt aproape inexistente. Putem cita, totuși, cele două protome de cervidee de pe toartele supraînălțate ale unor cești descoperite în tumulii 91 și 92 din necropola de la Ferigile[9], precum și zăbala cu extremitățile psaliilor în formă de capete de cai, descoperită în tumulul 18-mormântul 26 din necropola de la Curtea de Argeș-„Rodovanu"[10]. Până acum, în cadrul grupului Ferigile nu a fost descoperită nici o figurină precum cea prezentată aici, deși în Hallstattul nord-dunărean, în special în etapa sa timpurie, figurinele zoomorfe din lut ars[11], inclusiv cele reprezentând cai[12], sunt o prezență destul de obișnuită.

Figurina zoomorfă de la Leșile.
Desene © 2006 Nicoleta Tudose

1 **I. Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Pitești, 2004, p. 108-109, pl. 10/1.
2 *Ibidem.*
3 **V. Leahu**, *Cultura Tei*, București, 1966.
4 Idem, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica 38, București, 2003.
5 Această situație mi-a fost confirmată și de Oliver Dietrich, autorul celui mai recent repertoriu al culturii Tei, însumând toate descoperirile cunoscute la nivelul anului 2005, atât pe cele din România cât și pe cele din nordul Bulgariei, lucrare elaborată ca disertație de masterat în cadrul Freie Universität Berlin, sub coordonarea profesorului Bernard Hänsel.
6 **Chr. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneanu**, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, I, Târgoviște, f. a., p. 85-105.
7 **M. Gimbutas**, *The Beginning of the Bronze Age in Europe and the Indo-Europeans: 3500-2500 B. C.*, în „The Journal of Indo-European Studies", 1, 1973, 2, p. 163 și urm.; **Eadem**, *Civilizația Marii Zeițe și sosirea cavalerilor războinici*, București, 1997, p. 67-68.
8 **D. Măndescu, R. Maschio, T. Ștefan**, *Noi aspecte ale eneoliticului în județul Argeș*, în „Revista Muzeelor", 36, 2000, nr. 4-6, p. 106-112.
9 **A. Vulpe**, *Necropola hallstattiană de la Ferigile. Monografie arheologică*, Biblioteca de arheologie 11, București, 1967, p. 161, pl. 5/26, 28.
10 *Ibidem*, 67, pl. 16/3; **I. Nania**, *Necropola hallstattiană de pe câmpul Rodovanul de la Curtea de Argeș*, în „Studii și comunicări – Muzeul Curtea de Argeș", 3, 1990, p. 9, 17-18; **D. Măndescu**, *Necropola de la Curtea de Argeș-„Rodovanu". Noi precizări privind inventarul funerar*, în *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani* (volum îngrijit de I. Cândea, V. Sîrbu și M. Neagu), Brăila, 2004, p. 143, fig. 6/1; 11/1.
11 **V. Sîrbu**, *Figurinele antropomorfe și zoomorfe traco-geto-dacice din prima și a doua epocă a fierului*, în „Istros", 5, 1987, p. 91-157.
12 Idem, *Figurine de cai din epoca fierului la tracii nordici*, în „Memoria Antiquitatis", 23, 2004, p. 355-364.

Centrul Creației Populare – cinci decenii
Bucurii, gânduri

CONSTANTIN CÂRSTOIU

Centrul Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale trăiește febra sărbătorii: în a doua zi de „florar" împlinește zece lustri de viață. În graiul său, Decizia nr. 20254 din 1 mai 1956 a Sfatului Popular al Regiunii Pitești – Comitetul Executiv – ne spune: „Având în vedere Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 542/53 privind înființarea Casei Centrale și a caselor regionale ale Creației Populare... DECIDE:

Art. 1. Înființarea Casei Populare a Regiunii Pitești, cu sediul în orașul Pitești, începând cu data de 2 mai 1956. Art. 2. Casa Creației Populare a Regiunii Pitești este o instituție de stat, subordonată Secției Culturale Regionale, având sarcina de a acorda ajutor metodic tuturor formațiilor de amatori și creatori populari din întreprinderi, instituții, școli, cooperative meșteșugărești, cămine culturale, case raionale de cultură, case culturale din gospodăriile agricole de producție etc.".

Documentul invocat prevede că „instructorii artistici și birourile metodice pentru problemele activității artistice de amatori ale caselor de cultură raionale vor activa sub directa îndrumare a Casei Regionale a Creației Populare".

Instituției nou create i se atribuia un sediu pe strada Victoriei (unde acum funcționează Curtea de Apel), mutându-se în „Casa Odobescu" și mai apoi în clădirea unde se află astăzi – Bulevardul Republicii nr. 52 (casă revendicată). Primul ei director: prof. dr. Aurel Popescu (2 mai 1956–1 oct. 1958). Urmau Mihai Ghițescu (1 oct. 1958–1 sept. 1959), prof. Zenovie Păun (1 sept. 1959–1 sept.1968), după care, și astăzi, prof. Constantin (Costin) Alexandrescu.

Acum 50 de ani pornea la drum o echipă încă de atunci restrânsă numeric (doar șase oameni), dar entuziastă, inimoasă, căreia devenirea către azi îi adăuga, benefic, valoroși colaboratori pricepuți la muzică, literatură, dans, teatru, satiră, umor, arte plastice – grup de intelectuali pentru care viitorul creației populare din această zonă etnofolclorică nu avea dimensiuni dictate numai de obligații profesionale.

De-a lungul anilor, instituția primea și alte nume: Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă Argeș (1972- 1989), Centrul Județean al Creației Populare (după 1990), pentru ca în prezent, din 2004, să fie Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale.

Suntem bugetari, o vreme (1983-1989) autofinanțându-ne substanțial.

Ne subordonam Sfatului Popular Regional (până în 1962), Inspectoratului pentru Cultură și Ministerului Culturii (1990-1997), iar din punct de vedere al specialității – Casei Centrale a Creației Populare devenite Centrul Național al Creației Populare, Centrul Național pentru Valorificarea Tradiției și Creației Populare, acum – Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale.

Piloni de bravă identitate putem socoti numeroasele titluri de lucrării editate – 126: culegeri de folclor (literar, muzical, coregrafic), monografii, sinteze, antologii, albume de artă plastică și artă populară, pliante, afișe, rodul multor cercetări de teren, expoziții, precum și bunuri spirituale arhivate (benzi magnetice, fișe realizate clasic ori cu mijloace moderne de înregistrare și păstrare – în calculator – casete audio și video, filme, fotografii, date identitare, informații brute sau prelucrate).

Redăm doar câteva titluri de lucrări apărute sub egida Casei (Centrului) Creației Populare, oricând consultate pentru valoarea lor perenă:

„Antologie de doine și balade" (1971, alcătuită de George Cristea Nicolescu), „Folclor poetic din Argeș" (1979, redactor: Adriana Rujan), „Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș-Mușcel" (1998, coordonatori: Adriana Rujan, Costin Alexandrescu), „Ritualurile agrare la Români" (2002, autor: Gheorghe Vrabie), „Fluierul la români" (2001, Traian Ciuculescu), „Muzica dansurilor din Argeș-Muscel" (1976, Ghizela Sulițeanu), „Frumos curgi, Argeș, la vale!" (1968, culegere de Marin Brânaru), „Hălăi-șa! Călășul Argeșean" (2001, Dorin Oancea, Cătălin Oancea), „Ceramica din Argeș și Mușcel" (2001, Grigore Costantinescu), „Tipologia dansului popular din Argeș" (2005, Dorin Oancea), „Folclor muzical din Argeș" (1974, Ion Grecu), „Jocuri populare din regiunea

Sediul (încă) al C.J.C.P.C.T. Argeș a fost locuința profesorului de geografie Nae G. Dumitrescu, absolvent al Sorbonei, cadru didactic și director al Liceului *I.C. Brătianu* din Pitești, primar al orașului, „president" al Băncii Românești din localitate, al Societății *Electrica*, membru fondator al Ateneului Popular *G. Ionescu-Gion*.

Argeș" (1963, culegere de Gheorghe Popescu-Județ), „Jocuri populare argeșene", „Jocuri populare din Argeș" (1970, respectiv 1979, culegeri de Constantin Stancu), „Memoria Argeșului" (1973), „Culegere de dansuri din folclorul argeșean" (1973, Marin Badea, Leonte Socaciu), „Floare albă din cunună", „Vochița Stoian – privighetoarea Dâmbovicioarei" (1982, respectiv 1999, Moise Mitulescu). „Artă naivă" (1973, Aurel Calotă), „Pe un mal frumos" (1968, Gheorghe Gomoiu), „In memoriam Alfons Popescu – Un cântec de-o viață" (1998), dar mai ales „Caiete folclorice – Argeș" (1997-1999, 2004, 2005).

O atenție mărită am acordat, mai ales în ultimii 15 ani, cercetărilor științifice pe teren (pentru observarea fenomenului folcloric, a formelor sale de manifestare și înfățișărilor proprii, culegerea de material, din lucrări aflate în biblioteci, arhive, colecții, opere de artă (filme, imagini filmate și fotografiate).

Dintre acțiunile care au caracter internațional, republican, interjudețean, județean sau local, organizate în timp: festivalurile internaționale de muzică corală „D.G. Kiriac" (ediția nr. 23 – bienal) și de folclor „Carpați" (urmează ediția nr. 23); Festivalul – concurs al filmului cu tematică religioasă „Lumină din Lumină" (încheind Expoziția–concurs național de icoane „Rugămu-ne Ție!"); Expoziția Națională de Artă Naivă (în octombrie, pentru a 38-a oară), Concursul interjudețean al soliștilor vocali de muzică populară „Narcisa de Aur" (urmează la Costești, ediția a 28-a); sărbătoarea folclorică la nivel interjudețean „Rapsodia păstorească" de la Corbi (pentru a 36-a oară, acum, din 1970 încoace); festivalurile de interpretare a umorului popular, cu plata în natură „Haz de necaz" (din doi în doi ani, la Berevoești, din 1997 încoace, urmând în anul 2007 ediția a VI-a), respectiv de satiră socială „Tudor Mușatescu"; concursurile de creație poetică „Ion Pillat"; „Acolo unde-n Argeș..." (tot bienal, în toamna trecută organizat pentru a treia oară, alternând cu „Pe aripile poeziei", manifestare având și o secțiune de interpretare – versuri și „Arta monologului"); „Întrecerea călușarilor din Argeș" (la Stolnici urmând a-și derula frumusețile întrecerea nr. șase din cele 18 organizate până acum); „Cântecele Argeșului" – concursul județean al grupurilor vocale și instrumentale tradiționale, al rapsozilor, soliștilor vocali și instrumentali (pornit în 1969 și numit, între 1984 și 1989, „Sus, pe Argeș, la izvoare"; sărbătorile folclorice de cânt și dans, tradiționale, „Sârba la Berevoești" (desfășurată de șase ori), „Brâul de la Boteni" (vine la rând ediția a X-a) și „Hora satului, ca la Bârla" (urmează a doua ediție), „Reuniunea ansamblurilor folclorice și a formațiilor de dansuri populare" (din 1991); „Reuniunea de primăvară a corurilor" (din 1998); saloane și tabere de artă plastică (1962-1985, apoi din 1990); Festivalul obiceiurilor de Crăciun și Anul Nou „Florile dalbe" (din 1980). În ani, au mai existat: „Festivalul primăverii" (1959-1975); „Dialog pe aceeași scenă" (premergător „Dialogului la distanță", 1966); „Memoria Argeșului" (1969-1979), devenită „Argesis" (din 1975); concursul brigăzilor artistice (primul, în 1965, ultimul – în 1988); Festivalul-concurs al soliștilor vocali și instrumentiști „Darclée" (început în 1972); „Pe un mal frumos" – festival de doine și balade (1972, Câmpulung-Mușcel); „Zilele teatrului sătesc" (1970-1995); „Sus, la munte, la Mușcel" (manifestare interjudețeană care debuta în urmă cu 35 de ani); festivalurile - concurs al perechilor de dans de societate „Dansul florilor" (cu participare națională, prima dată în 1983), respectiv al soliștilor vocali și instrumentiști de muzică cultă și dans clasic; Festivalul – spectacol-concurs al formațiilor populare instrumentale „Ion Matache" (ultima ediție avea loc în 27 noiembrie 1998, la Mioveni, Casa de Cultură a Sindicatelor).

Participam, de fiecare dată, la întâlnirile și colocviile cu personalul de specialitate al așezămintelor de cultură argeșene, cu directorii căminelor culturale, precum și la ședințele unor cenacluri literare și de creație plastică, la târgurile meșterilor populari organizate, periodic, de Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din Golești.

Ne bucurăm din toată inima când prezintă spectacole Corul „Ars Nova" (dirijor: prof. Gheorghe Gomoiu) și Ansamblul „Dorul" (director artistic: Dorin Oancea) – formații ale Centrului – „ieșiri" pe scene din județ ori mai departe, inclusiv peste hotare, destule.

Organizăm anual sesiuni de comunicări științifice pe teme de viață populară și folclor, tabere de creație pentru artiști ai penelului și dălții (organizate nu doar în Argeș, dar și în alte multe localități românești). Acordăm, în fiecare decembrie, din 2001, șase premii: de excelență pentru cel mai reprezentativ cercetător, culegător sau valorificator de folclor; pentru cel mai bun animator al vieții culturale dintr-o localitate argeșeană, respectiv instructor al unor formații artistice populare, cel mai valoros creator dintr-un domeniu specific creației populare și cel mai bun interpret.

Colaborăm fructuos cu: Direcția Județeană Argeș pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național; Centrul Național de Conservare și Promovarea Culturii Tradiționale; Teatrul „Al. Davila" – Pitești; Biblioteca Județeană Argeș „Dinicu Golescu"; Școala de Arte; Muzeul Județean Argeș; centrele culturale din Pitești, respectiv „Brătianu" de la „Florica" – Ștefănești; Liceul „Dinu Lipatti"; Inspectoratul Școlar al Județului Argeș; Universitatea din Pitești; Casa de Cultură a Sindicatelor; Palatul Copiilor și Elevilor din Pitești; muzeele municipale din Câmpulung și Curtea de Argeș, cel al Viticulturii și Pomiculturii din Golești; casele de cultură și căminele culturale, primăriile municipiilor, orașelor și comunelor – cu deosebire cele în care au loc manifestări educative.

Am avut bucuria să-i știm/simțim cu noi pe regretații Roland Anceanu, Toma Biolan, George Cristea Nicolescu, Mircea Enescu, Ludmila Ghițescu, Dan Giurea, Ion Ilinca, Mihail Ilovici, Aurel Iordache, Dorel Manea, Otilia Nicolescu, Zenovie Păun, Octav Pârvulescu, Ion Polexe, Virgil Poliacu, Alfons Popescu, Leonte Socaciu, Nicolae Gh. Teodorescu, Dumitru Udrescu, Silvestru D. Voinescu, Gheorghe Vrabie, Constantin Zărnescu.

Ne onorează colegialitatea și prietenia profesională și de idei cu oamenii de bine Cezar Bădescu, P.S. Calinic Argeșeanu, Aurel Calotă, Traian Ciuculescu, Romulus Constantinescu, Spiridon Cristocea, Mihail Diaconescu, Tudor Diaconu, Val Dobrin, Jean Dumitrașcu, Voicu Dumitrescu, Gheorghe Gomoiu, Ion Grecu, Dorel Ilie, Marin Ioniță, Corneliu Lamba, Marian Mecu, Moise Mitulescu, Ion Nania, Viorel Năstase, Cezar Neașcu, Elisaveta Novac, Dorin Oancea, Radu Oprea, Filofteia (Luminița) Pally, Gheorghe Pantelie, Aurel Petrică, Ion Popa, Denisa Popescu, Vasile Rizeanu, George Rizescu, Mihail M. Robea, Octavian Mihail Sachelarie, Constantin (Tică) Sorescu, Radu Stancu, Sevastian Tudor.

Miron Cordun (George Cristea Nicolescu), poet, membru al Uniunii Scriitorilor din România, salariat al C.J.C.P.C.T. între anii 1960 și 1972.

Apelăm ori de câte ori este nevoie și primim sprijin de la specialiștii notorii bucureșteni: Alexandru Amzulescu, Viorel Cosma, Mircea Neagu, Ghizela Sulițeanu, Theodor Vasilescu (păstrăm o amintire luminoasă celor care au fost: Ovidiu Bârlea, Adrian Fochi, Nicolae Nistor, Augustin Z.N. Pop, Mihai Pop, Tita Sever, Gheorghe Vrabie).

Avem un buletin anual, concepem, redactăm și edităm „Caiete folclorice Argeș" (este în lucru nr. IX) cuprinzând comunicările științifice de la sesiunile desfășurate în luna lui mai, scriem, vorbim și apărem în presa scrisă, sonoră și la TV; am ajutat forurile administrative din fiece așezare unde se desfășurau manifestări de gen (cu deosebire Berevoești, Bârla, Boteni, Corbi, Costești, Curtea de Argeș, Domnești, Galeșu-Brăduleț, Mozăceni-Deal, Retevoești, Stolnici, Vlădești).

Din 1973 (de la înființare) la noi își are sediul Asociația folcloriștilor argeșeni „C. Rădulescu-Codin".

De curând am înființat și o editură a noastră, „botezată" în consens cu domeniul propriu: „Alean". Mai presus de orice în existența instituției rămâne pasiunea ca o flacără mistuitoare a credinței în ceea ce faci, a datoriei împlinite.

Restul este istorie. O istorie de bucurii, biruințe, împliniri, dar și unele necazuri. Sunt mai multe bucuriile!

După concepția unor cercetători români, Robert Roesler avea perfectă dreptate (I)

ION NANIA

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când exista un puternic curent ce dovedea punerea unei temelii solide istoriografiei și lingvisticii românești, a apărut una din lucrările de bază ale istoriografiei antiromânești, care a constituit, și din păcate încă mai constituie, așa-zisa fundamentare istorică a unor pretinși specialiști din unele țări vecine. Este vorba de multamintita operă a lui Robert Roesler, *Romänische Studien*, tipărită la Leipzig în 1871, despre care am auzit de sute de ori nu numai în anii de studii, dar și după aceea vreo 40 de ani, la pretinsele cursuri de pregătire. Niciodată nu am înțeles de ce această carte nu a fost tradusă și în limba română; o teorie nu se poate combate până nu o cunoști în amănunțime. Toți cei care au absolvit o facultate umanistă au aflat teoria lui Roesler din expunerile profesorilor care, la rândul lor, nu numai că nu citiseră lucrarea, dar nici măcar nu o văzuseră. Oricum, teoria roesleriană se rezumă la câteva idei zise „fundamentale": mai întâi susținerea evacuării totale a populației la sud de Dunăre, odată cu retragerea armatelor și a funcționarilor romani în timpul împăratului Aurelian, în anul 271 d. Cr. (274 d. Cr.), pe teritoriul Daciei rămânând un vid de populație. Fiind vorba de un spațiu pustiu, acesta aparține de drept populațiilor migratoare care s-au așezat pe el în astfel de condiții.

O altă abordare „de bază" a lui Roesler este aceea că poporul român s-a format undeva în apropierea poporului albanez, aducând ca argument cele aproximativ 70 de cuvinte comune limbilor albaneză și română și care nu se mai găsesc în alte limbi. Fiind un popor foarte prolific și înmulțindu-se exagerat, din cauza lipsei de spațiu, românii au emigrat prin secolul al XIII-lea la nord de Dunăre, trecând apoi și la nord de Carpați, ocupând teritoriul pe care se aflau ungurii. Aceasta este sinteza teoriei lui Roesler, pe care au auzit-o, de câte ori!, elevii și studenții noștri.

Lăsând la o parte conținutul (i)logic al unei astfel de teorii, fără să amintim numeroasele știri scrise despre populația nord-dunăreană până în secolul al XIII-lea, a doua jumătate a secolului al XX-lea a adus o avalanșă de descoperiri arheologice care atestă o intensă și permanentă locuire, fără întrerupere, din secolul al III-lea d. Cr. până astăzi, nu vom aminti nici argumentele după care „unii lingviști consideră chiar că limba română se formase deja în secolul al VI-lea"[1], ceea ce și noi am putea argumenta cu mare temeinicie, să admitem chiar și părerea formulată recent că, „O dovadă este faptul că elementele vechi slave, care încep să pătrundă după secolul al VIII-lea, nu suferă transformările produse în elementele moștenite în română. De aceea nu trebuie să considerăm că limba română s-a format după contactul cu lumea slavă"[2], așa cum s-a susținut până în prezent. Cultura Bratei, din secolele al IV-lea – al VI-lea[3], care a constituit fondul material și cultural al populației de aceeași etnie și cu aceeași limbă, a cuprins întreg spațiul românesc de azi, dar și cel pannono-balcanic. Pe fondul culturii Bratei s-a dezvoltat cultura Ipotești-Cândești din secolele al VI-lea – al VII-lea[4], în secolul al VII-lea apărând și primele elemente ale culturii Dridu, ce se va dezvolta în secolele al VIII-lea – al XI-lea[5] pe un spațiu ce se întinde în nord până în Maramureșul istoric, la est până pe Nistru (și se pare că și dincolo), în sud până pe Balcani, iar în vest până departe, dincolo de lacul Balaton[6]. Dacă descoperirile arheologice spulberă total teoria născocită de Robert Roesler, în a doua jumătate a secolului al XX-lea s-au găsit istorici și lingviști care au susținut-o fățiș aducând (pseudo)argumente lingvistice, patronate chiar de Academia Română: „Din limba geto-dacilor se păstrează până azi, în Dacia, numai numele unor râuri (dar nici un nume de localitate sau de persoană). Acestea sunt numele cursurilor principale de ape din teritoriul fostei provincii romane Dacia, Marisia – Mureș, Alutus – Olt, Samus – Someș, Tibisis – Timiș și Crisius – Criș, al căror vocalism însă arată că ele au trecut la noi prin intermediul slav, vocala a fiind schimbată în o (fenomen care este contrar foneticii istorice a limbii române), Maris – Mor – Mureș, Samus – Someș, dovadă că de la slavii din văile largi au reprimit românii numele antice ale acestor râuri, dar și că slavii înșiși au primit aceste nume de la populația daco-romană și nu de la neamurile germane etc., migratorii".[7]

Ciudat fenomen! Au dispărut antroponimele, zoonimele și toponimele, nu mai păstrăm decât numele a cinci râuri, dar și acelea au trecut la noi prin intermediul slav. Ce să înțelegi din asemenea afirmații? Că, la venirea slavilor, poporul român a dat bir cu fugiții, s-a dus cine știe unde, iar la reînapoiere au preluat cinci

hidronime străvechi, slavizate. Ideea a fost reluată și susținută vehement: „În Tracia și Moesia, ca și în Dacia carpatică – întrucât poate fi întrevăzut atare fenomen în izvoarele scrise grecești și romane – dispar pe neobservate graiul popular autohton (au rămas mute? n.n.), ca și toate numele personale atât de numeroase, caracteristice ale traco-dacilor: din acestea nu s-a transmis n i m i c (deci se reliefează în mod deosebit: nimic, n.n.) vreunei populații, total pierzându-se fără urmă, căzând definitiv în desuetudine și uitare (sic!) la sfârșitul veacului al VI-lea" (**Russu**, *Elemente traco-getice*, p.162). Înspăimântătoare afirmație! Dacă de pe pământul strămoșesc au dispărut fără urmă antroponimele, zoonimele și mai ales toponimele, înseamnă că de pe pământul respectiv stăpânii lui au pierit fără urmă, pornind fără întoarcere spre cele patru puncte cardinale, lăsându-și vatra pustie. Stai și te întrebi ce minți bolnave au asemenea idei și cui pot fi folositoare?

Este ciudată această afirmație dacă avem în vedere că același autor recunoaște că moștenim 74 de cuvinte dacice, substrat comun româno-albanez (**Russu**, *Elemente autohtone*, p. 91), amplu explicate, cu toată bibliografia cuvenită (**ibidem**, pp. 111-112). La acestea mai adaugă peste 100 de cuvinte, concluzionând: „Cuvintele sigure sau probabile autohtone (preromane) care lipsesc în albaneză sunt între 90 și 100, din ele cel puțin 80 putând fi considerate ca sigure..."(**ibidem**, pp. 131-216, unde cuvintele sunt amplu explicate, cu toată bibliografia cuvenită). Din cele peste 170 de cuvinte socotite dacice, foarte multe au intrat în onomastică și toponomie; atunci cum a putut să afirme că nu s-a păstrat nimic? Foarte clar; autorul dădea dreptate lui Roesler; poporul român, formându-se la sud de Balcani și venind la nord de Dunăre, a botezat noile locuri în momentul venirii cu cuvinte învățate acolo, departe, unde s-a format limba română. Că I.I. Russu a gândit astfel, o dovedește faptul că el ajunge la concluzia că: „Numele proprii (toponime și antroponime) ale traco-dacilor sunt numeroase și variate, constituind un material lingvistic și istoric deosebit de valoros și semnificativ pentru structura limbii, mentalitatea comunității populare și pentru durata și răspândirea teritorială a elementelor etnice respective", concluzionându-se că s-au moștenit „aproximativ 1190 nume (890 simple, 300 compuse bimembre)", iar toponime, „910 (700 simple, 210 compuse)" (**ibidem**, p. 60). Autorul care găsește 74 de cuvinte comune substratului româno-albanez ne spune că din sectorul iliric se cunosc „aproximativ 1000 nume (300 toponime, 600 antroponime, 80 etnonime, 20 teonime)" dar, „ abia pentru 10% se pot prezenta, în starea actuală a cunoștințelor, etimologii, dintre care acceptabile sau chiar sigure sunt numai vreo 50-60 nume" (**ibidem**, p. 53). Cunoaștem, așadar, aproximativ 2200 de nume proprii ca aparținând sigur lumii traco-

Cuptor într-o gospodărie din județul Argeș – *Lancelot*, sec. al XIX-lea

În curtea subprefecturii din Șuici – *Lancelot*, sec. al XIX-lea

illire. Era normal ca măcar un nume românesc să fie identic cu unul traco-illir și să fie considerat o simplă coincidență; chiar și cele 28 de nume românești – Bar, Beuca, Bezu, Bisa, Bit, Cotela, Dașu, Dulo, Durzău, Mociu, Moico, Momo, Mucu, Mursă, Pionie, Piru, Plator, Sard, Score, Sibiu, Sin, Sis, Soli, Suru, Tat, Țapurde, Țicu(1) și Zain, din care cinci, cu 30 de variante, sunt socotite, nedeclarat, dacice: Bezu, Moico, Momo, Pionie și Sard, cu 244 de variante, care-și găsesc echivalente geto-trace, puteau fi socotite, cum au și fost de altfel, „coincidență"(**Constantinescu**, *Dicționar*, sub literă).

Ipoteza coincidenței era valabilă în câteva cazuri, fie chiar și 28, dar 250 de nume identice, cu peste 2700 de variante, mai pot fi numite coincidențe?

Noul tratat *„Istoria românilor"* apărut sub egida Academiei Române renunță la ideea aberantă că din limba geto-dacilor se păstrează doar numele a cinci râuri principale, și acelea venite prin filieră slavă, afirmând că moștenim numele *Dunăre* care „Este sigur un nume foarte vechi, pe care l-au folosit dacii, la fel cum este și numele *Carpați*" și că „foarte vechi sunt

numele de râuri: Argeș, Buzău, Cerna, Criș, Motru, Nistru, Olt, Prut, Siret, Someș, Timiș"[8], dar și „Nume ca: Abrud, Turda sunt, probabil, din traco-dacă"[9].

Lăsând la o parte faptul că aceste nume sunt mult prea puține, noul tratat ține să ne precizeze că „Au mai puțină importanță (de altfel nici nu se poate dovedi) originea primară a acestor nume și transformările fonetice suferite de-a lungul timpurilor. În toate cazurile de mai sus se poate presupune că au fost folosite de daci și de la ei au intrat în latina dunăreană fiindcă apele și munții au rămas aceleași, nu s-au schimbat"[10]. Apoi ni se spune că: „Numele de localități care continuă nume autohtone antice sunt mai puțin numeroase în România decât în Franța. Faptul se explică prin aceea că în timpul marilor migrații autohtonii au fost siliți să părăsească viața urbană, locuind, aproape exclusiv, în așezări rurale, de multe ori retrase în vecinătatea munților"[11]. Descoperirile arheologice, extrem de numeroase, dovedesc o permanentă locuire în toate zonele de câmpie, departe de munți. Tocmai în aceste zone s-au moștenit sutele de toponime și antroponime identice cu formele antice, fără modificări fonetice. Acestea spulberă teoria lui Robert Roesler și a susținătorilor săi.

În spațiul foarte restrâns al revistei noastre vom reda o serie de nume, dar nu dintre cele cu prea multe variante și nici dintre cele care necesită explicații mai vaste; spațiul celor 32-34 de pagini care apar la trei luni nu ne permite.

Aburel, b., prenume considerat din: ebr. Abraham „tatăl este înălțat" > arm. Abro > rom. Aburel (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 18). La acesta adăugăm și Abur(u), poreclă și zoonim, nume de bou (Mozăceni-Argeș, 1958). Originea getică este posibilă prin antroponimul *Aburus* (gen. *Aburi*) b., descoperit la Tomis (**Philippide**, I, p. 539) cu toate că este considerat străin (**ibidem**, p. 549). Cum Bur (Buri, Buru etc.) este sigur getic, nu avem nici un motiv să considerăm străin pe Aburus (A + burus) moștenit până azi în Abur(u) și Aburel.

Acalea sau **Acalic, Acaliciu**, ostrov în Dunăre, situat în dreptul comunei Desa, județul Dolj (M.D.G.,I., p. 2). La acestea mai adăugăm Acala și Acalu, zoonime, vacă și bou (Calafat-Dolj, 1957). Nume de origine illiră, din străvechiul antroponim *Acalu* (gen. *Acali*), b., descoperit pe teritoriul Dalmației (**Philippide,** I, p. 530; **Russu,** *Illirii*, p. 162). Moștenirea identică în toponomia și zoonomia românească ne îndreptățește să considerăm că numele era larg răspândit pe un spațiu vast. Ostrovul Acalea a fost bine ascuns în trecut de vegetația foarte bogată, precum și de apele Dunării, situație păstrată până în secolul al XX-lea (c.p. 1957), a oferit un bun loc de adăpostire a populației în vremurile de restriște ale primului mileniu din era creștină, ceea ce a permis păstrarea bimilenară a toponimului și a zoonimelor, chiar dacă sensul nu s-a mai păstrat, rămânând necunoscut.

Ager, Agere, antroponime redate fără a li se explica originea (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 419). La acestea mai adăugăm Ageru, nume de familie din comuna Lățunaș, județul Timiș (Revista Vânătorilor, anul XII, nr. 11, 1931, p. 196), dar și Agiru, b., poreclă (Leșile-Argeș: „Din bătrâni se pomeneau numele ăle vechi, după strămoși. Neamul care acum se numește Neagu s-a numit demult Agiru și s-a schimbat în hârtii de la Cuza încoace și Agiru a rămas poreclă până acum vreo 50-60 de ani" – **Ioniță Neagu**, 1956). Numele este, probabil, o moștenire dintr-un geto-dac Agirus, comun cu illir. *Agirus*, b. (**Russu**, *Illirii*, p. 163) al cărui sens nu-l mai cunoaștem. Am putea bănui forma străveche a adj. rom. ager, considerat < lat. *agilis* (DEX, p. 18), adică forma *agiris – agilis* să fi existat și în limba traco-illiră. Supoziția noastră vine din faptul că ager se păstrează numai în limba română, lipsind din celelate limbi romanice (**Rosetti**, p. 187).

Agros, toponim la Tulburea sau Secături, județul Argeș, 1595 (D.R.H.,B, XI, doc. 127, p. 168, indice, p. 604), provine din subst. reg. înv. agrin sau agron, „ogor în mijlocul pădurii" găsit într-un singur caz, după cercetarea a peste 50 de sate. „Agrin sau agron se numea mai demult un ogor în mijlocul pădurii. Tăindu-se toate pădurile, au dispărut și agrinele sau agronele și de-asta nu mai știe nimeni ce este acela agrin sau agron" (**Florea Dima**, n. 1888, Țuțulești- Argeș; c.p. septembrie 1958). În documentul din 1595 ni se menționeză: „Pogorușul și Agros și Lazul", ceea ce înseamnă că Pogorușul (< pogoruș, „pantă de deal acoperită de arbuști" și Lazul < laz, „teren despădurit de curând, acoperit de buturi și lăstari, folosit ca pășune", erau separate de Agros < agros, „ogor" în mijlocul pădurii) numit în document exact ca gr. ἀγρὸς, „ogor", cuvânt ce ne determină să bănuim că a existat și la geto-daci, dar și la ceilalți traci. Cf. Agriani (Ἀγριᾶνες), trib trac (**Strabon**, VII, 6, 11) care locuia în munții de la izvorul Strymonului, aproape de Serdica (Sofia de azi), al cărui nume ni se pare a corespunde pe deplin rom. agrin (agron), adică „locuitori ai ogoarelor dintre păduri, dintre munți". Apoi să nu uităm antroponimul Αγρων, b., rege al ardiaeilor, dar și „Figuri legendare, omonimi: un fiu al lui Eumolpos, rege lidian etc; numele ar putea fi comun, illir și grecesc(?)" (**Russu**, *Illirii*, p. 163). Păstrarea toponimului românesc Agros până la sfârșitul secolului al XVI-lea și a subst. agron până la începutul secolului al XX-lea dovedește, pe de o parte existența lor pe un larg spațiu antic: geto-traco-illiro-grec, iar în al doilea rând, persistența unor cuvinte din fondul autohton, abia după două milenii străvechile agron și agros vor fi înlocuite definitiv de sinonimul ogor. Amintim că limba română mai posedă un termen pe cale de dispariție, sinonim cu agron, considerat a fi

Cioban român din Șiștarovăț (Th. Valério – secolul al XIX-lea)

Țărancă din Muntenia (Lancelot – secolul al XIX-lea)

Țăran din Muntenia (Lancelot – secolul al XIX-lea)

apărut în limba română ca element latin introdus de către traducători în secolul al XVI-lea: agru (<*agrum*), s. n. „țarină"(**Rosetti**, p. 573). Toponimul Agros nu putea fi nici tradus, nici răstălmăcit, ci prezentat ca atare, iar un toponim să ajungă cunoscut pentru a fi luat ca reper de localnici dovedește o vechime apreciabilă. Socotim inacceptabilă ipoteza că dacă un cuvânt nu apare în documente până în cutare sau cutare secol el este introdus atunci când apare scris. Sunt multe cuvinte vechi care s-au pierdut și care se pierd încă fără a fi cunoscute de lingviști.

Alzanaide, b., poreclă (Pitești, 1950), poate fi socotit un străvechi antroponim tracic, de vreme ce întâlnim messapicul Alzanaides, b.(**Russu**, *Illirii*, p.164). Aceeași origine pare a avea și toponimul Alzas din județul Neamț (M.D.G.,I, p. 67), având răd. *Alz-* a antroponimului antic.

Aur(u), **Aura**, **Auraru**, **Aurică** – prenume cu sensul de „dragă" < aur, subst. (**Constantinescu**, *Dicționar*, p. 183), la care adăugăm prenumele Auraș și toponimele: „Aurei – Valea Ursului, Pădurea Aureilor și Valea Aureilor (jud. Argeș); foarte probabil, un derivat „diminutival" de la aur, cu alt înțeles, aici, decât cel dat de DA (*Dicționarul limbii române*, Academia Română, București, 1906, n.n.), unde citim: „aurel este un strugure alb (alb-gălbui, auriu, n.n.) și cu boabele mărunte; vinul scos din acest strugure ia numele de vin aurel; aurei se zice la strugurii albi-galbeni, cu boabele puțin eliptice". Aurel (județele Brăila și Buzău) este, cu siguranță, antroponimicul Aurel" (**Iorgu Iordan**, *Toponomia*, p. 498), precum și toponimele „Aurar (județul Bacău). Să se compare cu Aurăria (județul Vâlcea, nu Argeș, n.n.), „numit astfel de la nisipul cu aur ce se găsește în mare câtime în Olt" (**ibidem**, p. 223). Cum daco-tracii posedau toponimul Auras, afluent al Dunării (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 92) avem tot motivul să considerăm că dacii posedau subst. aur, comun cu lat. *aurum*. Presupunerea noastră este consolidată de faptul că în latină a existat întâi forma *ausum*, care sub influența lumii greco-trace a devenit *aurum* < gr. αυρον, așa cum *ausos* s-a schimbat în aurora

care, pe lângă „zori", avea și sensul de „țări dinspre răsărit". În sprijinul afirmației noastre aducem și vb. auri, precum și adj. aurit, provenite din fondul geto-traco-grec, în timp ce în latină, *auris* însemna „ureche", iar *auritus* „urechiat", uneori „măgar". Ni se pare nepotrivită răd. i.-e. u̯er-, au(e)r - „a umezi, ud" pentru Auras (**Russu**, *Limba traco-dacilor*, p. 137) numai pe considerentul că este vorba de un hidronim pentru că nu satisface explicarea antroponimului gr. Αυρη, f. și nici toponimul Αὐράνα unde teritoriul este pietros, secetos. Socotim originea comună a toponimului dacic *Auras* cu cele românești – Aurar și Aurăria întrucât „Această explicație arată că aurar înseamnează „cel care scoate (din apă, din pământ) aur", așadar același lucru cu zlătar (**Iorgu Iordan**, *Toponomia*, p. 223). Așadar baza indoeuropeană potrivită este au- (r) „a iubi, a dori". În felul acesta înțelegem și sensul antroponimelor illire Audarus și Audata: Au(r) (gr. αυρον + gr. δῶρον „dar, răsplată, facere de bine"), dar și lat. *dator* „cel ce dă, dătător", în care este certă răd. i.- e. da „a dā" (sanscritul *dadāmi* „dau").

1 *Istoria românilor*, vol. III, *Genezele românești*, Academia Română, Editura enciclopedică, București, 2001, p.120.
2 *Ibidem*.
3 **I. Nestor**, *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain*, în: Revue Roumanie d'Histoire, Bucarest, 3, 1964, pp. 383-423; **Eugenia Zaharia**, *Données sur l'archéologie des IV-XI siècles sur le territoire de la Roumanie, La culture Bratei et la culture Dridu*, Dacia, N.S. Tome XV, Bucarest, 1971, pp. 269-287; **Ligia I. Bârzu**, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în sec. IV-V (cimitirul I de la Bratei)*, București, 1973, 280 pp.
4 **Victor Teodorescu**, *Despre cutura Ipotești-Cândești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, SCIV, Tomul 15, 4, 1964, pp. 485-499; **idem**, *Centre meșteșugărești din secolele V/VI-VII e.n.*, în: București-Materiale de istorie și muzeografie, IX, (1972), pp. 73-100; **Suzana Dolinescu-Ferche**, *Așezări din sec. III-VI în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, 1974, 157 pp.
5 **Eugenia I. Zaharia**, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967, 265 pp.; **Maria Comșa**, *Cultura materială veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești*, București, 1978, 181 pp.
6 *Dicționar de istorie veche a României (Paleolitic – sec.X)*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 272: 2 hărți, cultura Bratei și cultura Ipotești-Cândești, p. 273 harta culturii Dridu.
7 *Istoria României*, vol. I, *Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism*, Editura Academiei, 1960, p. 262.
8 *Istoria românilor*, vol. III, *Genezele românești*, Academia Română, Editura enciclopedică, București, 2001, p. 111.
9 *Ibidem*, p. 112.
10 *Ibidem*, pp.111-112.
11 *Ibidem*, p.112.

Bibliografie prescurtată folosită direct în text

Constantinescu, *Dicționar* = **N.A. Constantinescu**, *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei, București, 1963.
DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, București, 1975.
D.R.H., A,B,C, = *Documenta Romaniae Historica*, A – Moldova, B – Țara Românească, C – Transilvania.
Indicatorul = **Ion Iordan, Petre Gâștescu, D.I. Oancea**, *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei, București, 1974.
Iorgu Iordan, *Toponomia* = **Iorgu Iordan**, *Toponomia românească*, Editura Academia, București, 1963.
M.D.G., I, II, III, IV, V = **George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu, George G. Tocilescu**, *Marele dicționar geografic al României, alcătuit după dicționarele parțiale pe județe* de –, Vol. I-V, Societatea Geografică Română, București, 1898-1902.
Phillippide, I. = **Alexandru Philippide**, *Originea românilor*, Vol.I, Tipografia „Viața românească" S.A., Iași, 1923.
Rosetti = **Al. Rosetti**, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura pentru literatură, București, 1968.
Russu, *Elemente Autohtone* = **I.I. Russu**, *Elemente autohtone în limba română, substratul comun româno-albanez*, Editura Academiei, București, 1970.
Russu, *Elemente traco-getice* = **I.I. Russu**, *Elemente traco-getice în Imperiul Roman și în Byzantium (veacurile III-VII), contribuție la istoria și romanizarea tracilor*, Editura Academiei, București, 1976.
Russu, *Illirii* = **I.I. Russu**, *Illirii, istoria – limba și onomastica – romanizarea*, Editura Academiei, București, 1969.
Russu, *Limba traco-dacilor* = **I.I. Russu**, *Limba traco-dacilor*, Ediția a II-a, Editura științifică, București, 1967.

NĂUCITOAREA TOPONIMIE ARGEȘEANĂ „OFICIALIZATĂ"

GRIGORE CONSTANTINESCU

Considerând că sistemul de notație fonetică a unor toponime zonale este, realmente, năucitor, constatările asupra acestui aspect se cuvin a fi luate în discuție de către specialiști autentici, deoarece adoptarea „după ureche" a numelor unor localități a fost consecința unei experiențe „academice" derizorii, iar monografiștii care se respectă refuză să o adopte, precum în cazurile numelor topice: **Berevoești** și **Retevoiești**, formate dintr-un eponim: Berevoi, ori Retevoi, cărora li se adaugă sufixul „ești" – indicând organizarea socială pe bază de obște a așezărilor menționate –, toponime scrise „oficial" în grafiile menționate.

Se preferă, în contracararea oricăror argumente evidente privind inadvertențele de acest gen, „argumentul puterii grafiei oficializate", în locul „puterii argumentelor științifice"...

Monografiștii care au cercetat cu asiduitate istoria localităților menționate preferă să ignore, întru totul motivat, grafiile „oficiale". Astfel, învățătorul Vasile Popescu publică monografia «**Retevoești**–Argeș (Trecutul școlii, Cula Drugănescu și întâmplări cu haz printre săteni)», neadăugând acel «i» de sorginte slavă în titlul volumului apărut la București, în anul 2004, iar excelentul arheolog Dinu Rosetti își intitulează studiul său «Săpăturile arheologice de la **Retevoești**, r. Curtea de Argeș, reg. Pitești», în „Materiale și cercetări arheologice", București, 1959, p. 94. În opera de referință intitulată «Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. I. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. 2, apărută în anul 1970, ilustrul istoric Nicolae Stoicescu inserează localitatea sub forma **Retevoești**, consemnând, totuși, și pe cea preluată din unele documente feudale: Rătivoești (așadar, fără «i» !)...

Normal ar fi ca, în cazul numelui topic „oficializat" **Berevoești**, să se adopte forma **Berivoești**, pentru care pledează atât Nicolae Stoicescu în lucrarea menționată, dar și un inegalabil cercetător al istoriei locale, originar din sat, Vasile Caramelea, autor al unui studiu de referință «Satul **Berivoești**-Mușcel I. Obștea moșnenilor», apărut la Câmpulung-Mușcel, în 1946, adoptând această grafie pe baza documentelor inserate în volum.

Este surprizător că apetența pentru nemotivate intervenții toponimice pe care au manifestat-o cei din comisia argeșeană nu i-a molipsit pe mai „tradiționaliștii" lor omologi din județele - unele limitrofe - care au consemnat formele atestate documentar: **Poenari**–Vâlcea, Giurgiu; **Poeni**–Teleorman; **Poenile**–Vrancea; **Poenița**–Vâlcea; **Poenițele**–Buzău, toponime care derivă, evident, din același substantiv comun: „poiană". Probabil, sub influența iodizării - „rostirea lui «e» inițial ca «ie»"-, „nomenclaturiștii" din Argeș au adoptat formele cu «ie», printre altele, în cazul numelui satului **Poienărei**, semivocala incriminată fiind inclusă în grafia cuvântului. Dacă ar fi studiat documentele medievale, ori s-ar fi rezumat la consemnarea lui C. Alessandrescu din volumul său «Dicționar geografic al județului Mușcel», apărut la București, în anul 1893, p. 285-286, ar fi acordat, probabil, credit unui cercetător imparțial, care consemna, referindu-se la satul Poenărei: *„Numele său se crede că vine dela «Poeni-rele», căci în comună se găsesc mai multe poeni întrerupte de dealuri, râpi, coaste etc.".*

Se confirmă, astfel, menținerea sub forma atestată în documentele medievale a grafiei **Poenărei**, alterată, ulterior, de „toponimiștii de conjunctură" care au redactat «Nomenclatura localităților din Argeș», lipsiți de o elementară rigoare documentară, adăugând structurii numelui topic un „miagchiznac"(ъ), sub influența limbii ruse, la modă în epoca „societății socialiste multilateral dezvoltate" !...

Perpetuată, în documente, sub forma **Poenărei**, denumirea satului devenită „oficială" - **Poienărei** - nu este susținută nici chiar de o „ortoepie" locală, pronunția generalizată în localitate fiind, de facto, **Poinărei**! În rubrica de „Știri și fapte" a ziarului «Curentul» din 13 noiembrie 1943, sub titlul „Sfințirea Bisericii «Sfânta Paraschiva» din comuna **Poenărei**–Mușcel", numele străvechii așezări mușcelene apare sub forma oficială **Poenărei** atestată, de altfel, și prin pisania acestui monument de arhitectură ecleziastică.

Așadar, „muierea toponimică", adoptată de „nomenclaturiștii" argeșeni adepți ai unui „slavism" conjunctural a avut în vedere *„poljana"* - cuvântul din slava veche care este la originea vocabulei „poiana" ce desemnează un „loc într-o pădure lipsit de copaci și acoperit cu iarbă și cu flori", potrivit «Dicționarului limbii române moderne», București, 1958, p. 636.

De altfel, un remarcabil slavist, Ion Moise, care, împreună cu Constantin Țibrian și Gheorghe P. Bănică, a elaborat studiul etimologic și istoric «Localitățile județului Argeș» (Pitești, 2000), ezită să adopte un „model" în utilizarea grafică a formelor toponimice de acest gen, preferând dubletele: **Poenarii** de Argeș (p. 56) și **Poienarii** de Mușcel (p. 66). În cazul toponimului **Poenărei**, apar grafii duble: **Poienărei** (p. 66), și **Poinărei** (p. 76) - motive suficiente să apreciezi acuratețea științifică a studiului menționat.

Pentru **Retevoești**, el (ei) preferă această formă „neoficială", derivată din Retevoi <Retivoiu, care ar proveni, inexplicabil, din bg. *Brativoia* „care luptă pentru frații săi" (p. 45), iar „oficialul" **Berevoești** este transliterat **Berevoiești**, explicat prin slavul Berivoi (p. 38) și, reluat, ca oiconim, sub forma dubletelor ce indică originea unora dintre localnici: Berevoiești-Pământeni și Berevoiești-Ungureni (p. 65). Nomenclatura oficială impune, însă, forma **Berevoești** nemotivată fonetic, în cazul acestui toponim întâlnit și în județul Dâmbovița.

În situația numelui topic **Mihăești**, se constată că, în Argeș și în județele limitrofe: Vâlcea și Olt, vocabula apare în grafia aceasta (fără „i"); în schimb, în Transilvania (Alba, Cluj, Hunedoara) și în Moldova (Suceava), se „moaie" adăugându-i-se, în structura sufixului, un „i".

Toponimul **Stoenești** apare, sub această formă, în Argeș, dar și în județele: Călărași, Giurgiu, Olt, Prahova, Vâlcea, însă, în județul Brăila, devine Stoienești, posibil, sub influența „dulcelui grai moldovenesc".

Absurdul inconsecvenței unora în determinarea numelor topice a devenit de domeniul anecdotic. Se spune că, neavând certitudinea ortografierii corecte a numelui unui oraș dâmbovițean aflat pe vechea șosea care leagă Bucureștiul de Pitești, tehnicianul de la Serviciul Drumuri Naționale, responsabil cu actualizarea indicatoarelor de localitate din fosta regiune Argeș, ar fi comandat pictorului „specializat" în executarea unor astfel de lucrări, să scrie numele orașului în grafii paralele, întrucât, umblat prin țară, omul întâlnise, în Mureș, o altă grafie decât cea oficială. Așa se face că orașul a devenit celebru prin implantarea, la intrarea dinspre Capitală, a indicatorului „oficial" *Găești*, iar, la ieșirea din localitate, pe celălalt: *Găiești*. Astfel, pe parcursul câtorva kilometri, orașul își adugase un „i", mult mai motivat, întrucât numele său provenea de la un eponim Gaie, preluat, potrivit legendei întemeierii localității, de la substantivul comun „gaie" - „pasăre răpitoare, cu pene ruginii, cu ciocul coroiat, cu gheare puternice și cu coada în furcă (*Milvus milvus*)". Se dovedea că năucitoarea toponimie oficializată se ținea de indecisul tehnician ca „gaia de om", motivându-l să dea, în final, curs „logicii" folclorului local...

În determinarea „oficială" a numelor topice, se constată, așadar, o discutabilă preferință lingvistică a „nomenclaturiștilor" care au analizat, dintr-un unghi de vedere întru totul „discutabil", toponimia «Localităților regiunii Argeș».

Revenirea la toponimia „istorică" reprezintă, în ultimă instanță, o îndatorire științifică, dar și chestiune de bun-simț... Dixit !...

România și actul de la 7 aprilie 1939

GEORGE UNGUREANU

În finalul unui raport informativ extrem de detaliat și interesant, referitor la situația Albaniei, maiorul Dumitru Gămăceanu (unul din viitorii participanți la actul de la 23 august 1944) opina: „În situația actuală (anul 1937 - n.n.), interesele italiene în Albania nu pot fi satisfăcute decât sub forma unei Albanii independente, aflate sub sfera sa de influență; *anexarea pur și simplu a acestei țări este o imposibilitate, în condițiile de astăzi* (s.n.)[1]. Succesele naziste din anii 1938-1939 (Anschluss-ul, dezmembrarea Cehoslovaciei etc.) au schimbat mult contextul politico-militar european, determinându-l pe Benito Mussolini să facă ultimul pas în sensul subordonării totale a statului albanez.

La 25 martie 1939, Italia fascistă a solicitat Albaniei zoghiste, în termeni ultimativi, satisfacerea unor condiții a căror acceptare echivala, practic, cu lichidarea ultimelor rămășițe sau aparențe de suveranitate și independență statală albaneză. Ca o culme a ironiei și a cinismului, „diplomația" mussoliniană deplângea prezenta administrare a Albaniei sub regele Zog, acuzat (și) de plănuirea unui război împotriva Greciei și a Iugoslaviei[2]. La ultimatumul italian, conducătorii statului albanez au răspuns printr-un comunicat oficial, emis la data de 4 aprilie, care se încheia cu afirmația categorică: „Albania nu ar admite niciodată violarea independenței și a integrității sale"[3]. Totuși, nici Societatea Națiunilor, nici Marile Puteri, nici Înțelegerea Balcanică nu s-au mobilizat în sprijinul micului stat cu capitala la Tirana.

Acțiunea de ocupare militară a Albaniei a fost declanșată de către trupele italiene în dimineața de 7 aprilie 1939 (Vinerea Mare, conform caledarului romano-catolic). Rezistența albaneză a fost anihilată în mai puțin de două zile, lupte mai serioase desfășurându-se la Dürres, unde garnizoana locală era condusă de către maiorul Abaz Kupi (1900-1977).

Conform unui document militar românesc, întocmit chiar în acele zile, italienii ar fi înregistrat la Dürres 11 morți și 43 de răniți, în proporție de circa 3/4 marinari.[4]

Tot în cursul lunii aprilie, suveranul italian Victor Emmanuel al II-lea a fost încoronat și ca rege al Albaniei în locul lui Ahmet Zogu, care părăsise țara; pe teritoriul albanez au fost instalați militari italieni, al căror număr era evaluat de către atașatul militar român de la Londra, Gh. Dumitrescu, la circa 40.000, cu perspectiva de a atinge rapid 80.000[5].

Actul de forţă săvârşit de către Italia fascistă a avut însemnate consecinţe de ordin politic, militar şi strategic pentru Balcani şi bazinul Mării Mediterane. Axa Berlin – Roma îşi mărea astfel marja de manevră în relaţiile cu Grecia şi Iugoslavia. Unitatea Înţelegerii Balcanice, serios zdruncinată în 1937 de către guvernul Stojadinović, era din nou pusă la încercare. În sfârşit, dar nu lipsit de semnificaţie, Bulgaria era încurajată în adoptarea unei atitudini mai tranşante faţă de vecini (inclusiv România) [6]

Intrarea Albaniei sub controlul militar al Italiei fasciste a schimbat în mod sensibil raportul de forţe din Marea Mediterană, în defavoarea Marii Britanii.

La 9 aprilie 1939, Serviciul Secret de Informaţii (S.S.I.) a interceptat o telegramă expediată de către colonelul Karl Wahle, ataşat militar german la Bucureşti, care făcea o evaluare a consecinţelor acţiunii militare italiene din ajun: „Flota engleză nu mai poate interveni acum în ajutorul Iugoslaviei. În acelaşi timp, linia ferată Salonic – Usküb (Skopje – n.n.) este atât de apropiată de graniţa italiană, încât nici aceasta nu mai poate folosi la mare lucru. *Pentru Axă este un lucru mare, un succes enorm, care schimbă situaţia nu numai în Adriatica, ci în întreaga Mediterană* (s.n.).[7]

Nu întâmplător, Winston Churchill avea să afirme, peste câteva luni, după încheierea acordurilor anglo-turc şi franco-turc: „Aceasta a fost răspunsul nostru la ocuparea Albaniei de către Italia".[8]

Pentru România, succesele Axei nu puteau prevesti nimic bun, ţara noastră fiind o susţinătoare clară a sistemului versaillez, şi o adversară recunoscută a intenţiilor şi acţiunilor revizioniste. La 8 aprilie, în timp ce la Dürres se mai auzeau încă focuri de armă, ministrul român de externe, Grigore Gafencu, pleca la Istambul pentru convorbiri cu omologul său turc Sükrü Saraçoglu. Radio Sofia aprecia că vizita demnitarului român în Turcia fusese precipitată şi de evenimentele din Albania.[9]

Şeful guvernului român, Armand Călinescu, includea actul de la 7 aprilie 1939 într-o serie mai lungă de acţiuni denumite generic „luări de poziţii", adică ocuparea a cât mai multe puncte stategice, în perspectiva unui război iminent.[10]

Experţii militari români au încercat şi ei să evalueze repercusiunile actului de la 7 aprilie 1939. Altfel, într-o notă elaborată la Secţia a 3-a a Marelui Stat Major, datată 11 aprilie 1939, era pusă sub semnul întrebării disponibilitatea Greciei de a mai susţine România contra Bulgariei în noile condiţii politice, militare şi geostrategice.[11]

Au existat, însă, şi cercuri româneşti care au privit cu satisfacţie şi optimism evenimentele din 7-8 aprilie 1939, fără a fi neapărat grupuri simpatizante ale Italiei fasciste. De exemplu, faimosul gazetar Romulus Seişanu (preşedinte al Ligii Antirevizioniste Române) publica în ziarul de mare tiraj „Universul" un articol intitulat „Italienii şi românii din Albania", în cuprinsul căruia afirma: „Suntem încredinţaţi că situaţia românilor din Albania se va îmbunătăţi mult, în toate direcţiile".[12]

În ansamblu, acţiunea italiană din aprilie 1939 a trezit nelinişte la Bucureşti, peste numai câteva zile ţara noastră acceptând garanţiile unilaterale oferite de Franţa şi Marea Britanie.

De altfel, în mai-iunie 1939, Germania hitleristă sugera ca Antanta Balcanică să fie completată cu Italia, devenită, chipurile, stat balcanic, prin anexarea Albaniei, iar Berlinul urmând să garanteze integritatea teritorială a noii organizaţii.[13]

Propuneriile extravagante venite de la Wilhelmstrene nu i-au convins pe oficialii de pe malurile Dâmboviţei. Pe de altă parte, la 15 august 1939, România a recunoscut starea de fapt din Albania, decretând suspendarea relaţiilor diplomatice cu această ţară.[14]

1 Arhivele Militare Române (în continuare: A.M.R.), fond Marele Stat Major, Secţia a 2-a, Informaţii, dosar nr. 771/1937, f. 23.
2 Idem, dosar nr. 821/1939, f. 34.
3 Idem, fond M.St.M., Secţia a 3-a Operaţii, dosar nr. 1706/1929, f. 19.
4 Idem, fond M.St.M. Secţia a 2-a, Informaţii, dosar nr. 820/1939, f. 15.
5 Idem, fondul Ministerului Aerului şi Marinei, dosar nr. 2537, f. 295.
6 **V.Fl. Dobrinescu, I. Pătroiu, Gh. Nicolescu**, *Relaţii politico-diplomatice şi militare româno-italiene (1914-1947)*, Editura Intact, f. l., 1999, p. 229-230.
7 A.M.R., fond M.St.M., Secţia a 2-a Informaţii, dosar nr. 821/1939, f. 15.
8 **Eliza Campus**, *Înţelegerea Balcanică*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1972, p. 296.
9 **V.Fl. Dobrinescu, I. Pătroiu, Gh. Nicolescu**, *op. cit.*, p. 230-231.
10 **Armand Călinescu**, *Însemnări politice, 1916-1939*, Ed. Al. Gh. Savu, Editura Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 417.
11 **V.Fl. Dobrinescu, I. Pătroiu, Gh. Nicolescu**, *op. cit.*, p. 231.
12 A.M.R., fond M.St.M., Secţia a 2-a Informaţii, dosar nr. 821/1939, f. 23-24.
13 **Eliza Campus**, *op. cit.*, p. 302.
14 *Statele lumii*, Editura Merania, Bucureşti, 2001, p. 608.

Florica - vatra Brătienilor – „naşă" pentru alte sate

ION NANIA

La începutul secolului al XX-lea satul Florica, din fostul judeţ Muşcel, devenise cunoscut în toată ţara, aşezare model datorită Brătienilor care îşi aveau reşedinţa aici: construcţii monumentale, într-un parc de o rară frumuseţe, cu livezi şi ferme pe măsură. Nu ne surprinde că o serie de sate, înfiinţate la sfârşitul secolului al XIX-lea, aveau să-şi ia numele după vatra model a Brătienilor.

Indicatorul localităţilor din 1938 consemna şase aşezări cu acest nume, dintre care un sat Florica în judeţul Caliacra[1]; aşadar pe actualul teritoriu al ţării se aflau cinci sate care purtau acest frumos nume. Dar nu erau trecute toate. Indicatorul alfabetic al localităţilor din 1954, deşi nu consemnează satul Florica de lângă Ştefăneşti, tocmai pentru că era vatra Brătienilor, enumeră şase, adăugând satul Florica din fostul judeţ Romanaţi, care a dispărut, fiind înglobat oraşului Corabia, azi judeţul Olt, şi Florica din comuna Balta Albă, din fostul judeţ Râmnicu-Sărat, azi judeţul Buzău[2].

Cu toate că Florica de lângă Corabia dispăruse prin înglobare, Legea 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului R.S.R. enumeră şapte sate cu acest nume, dintre care două sunt „desfiinţate", unul prin înglobare la satul Ştefăneşti, comuna Ştefăneşti, şi altul la satul Balta Albă, comuna Balta Albă[3]. Prin această „desfiinţare", dictatorul Nicolae Ceauşescu credea că poate şterge din memoria colectivă nu numai „dinastia" Brătienilor, dar şi vatra de lumină pe care o întemeiaseră, precum şi satul botezat astfel de liberalii din fostul judeţ Râmnicu-Sărat.

Interesantă rămâne denumirea Florica a unui cătun din fostul judeţ Vlaşca şi care nu apare în nici un nomenclator. Despre aceasta se consemnează: „Florica – Veche denumire a satului Slobozia, com. suburb. Slobozia, municipiul Giurgiu"[4]. Prin această schimbare s-a produs o eroare greu de descurcat în viitor de către cei care vor dori să studieze oiconimia, cu scopul alcătuirii unor monografii sau a altor studii istorice ori etnoculturale, deoarece satul Slobozia, din fosta plasă

Dunărea, județul Vlașca (azi Giurgiu), nu s-a numit niciodată Florica. Și, pentru ca giurgiuvenii care vor dori să studieze să se încurce și mai tare, fostul sat vlășcean Dimitrie Sturza, din aceeași plasă Dunărea, a fost „desființat" și înglobat satului Radu Vodă, comuna Izvoarele, comună care nu a existat niciodată în Vlașca. Dar ca încurcătura să fie de nedezlegat, Izvoarele este rebotezarea ceaușistă a satului Beiu, din fosta plasă Călniștea. Astfel de încurcături aflăm în toate județele țării; din cercetări de teren, pentru că din arhive încurcăturile nu se pot desluși, cunoaștem câteva zeci.

Comuniștii „cu față umană" de azi trebuie să nu mai doarmă în Parlamentul țării și într-un moment când se trezesc pentru a se ciondăni ca la ușa cortului, dacă nu se află la plimbare, să voteze o lege pentru revenirea la numele vechi ale vetrelor străbune, pe care le-au schimbat înaintașii lor cu o jumătate de veac în urmă.

Să ne întoarcem însă la frumosul nume de așezare Florica. Un sat botezat astfel, din județul Dâmbovița, nu a fost consemnat de nici un nomenclator; este vorba despre satul Florica din comuna Morteni. A luat ființă în urma împroprietăririi din 1892 a treizeci de familii cu loturi și pomoaste, stabilindu-se și teren pentru școală și cimitir[5]; a urmat trasarea drumurilor satului, în lung și în lat, paralele și perpendiculare între ele; în 1894 erau construite primele gospodării.

La început i s-a spus Adunați; dar, ca o ilustrare a sărăciei, noul sat era numit când Afumați, când Golășei. Toate cele trei nume au circulat în paralel până prin 1905-1906, când primarul Petre G. Popa a boteza noua așezare cu numele Florica[6]. Autorul monografiei comunei Morteni motivează numele pus de primarul Petre C. Popa prin faptul că noua așezare „este traversată în lung și în lat cu drumuri paralele care se întretaie"; afirmația este parțial adevărată; satul arăta, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ca o așezarea „sistematizată", modernă, cu toate construcțiile la linie, devenind din ce în ce mai frumoasă. Acest aspect l-a determinat pe primar, care era liberal convins și cunoștea bine încântătoarea așezare a Brătienilor, să boteze noul sat cu numele Florica.

Terminând de redactat monografia comunei Morteni în anul 1968, îngrozit de schimbarea numelui satului Cacova în Neajlov, Marin Pațac, fost mulți ani pretor la Rociu, în județul Argeș, bun cititor al documentelor anterioare scrierii cu litere latine, s-a ferit să amintească satele care alcătuiau comuna, numindu-le cartiere: cartierul Morteni, cartierul Braniștea, cartierul Băjenari și cartierul Florica[7]. Amintește doar satele „Neajlov, fost Cacova"[8], satul Balomirești[9] și Vultureanca aparținând între 1929-1939 de comuna Cacova, iar din 1939 alipit la comuna Răscăieți[10]. Amintirea acestor nume nu mai constituia un risc. Cacova devenise deja „veche denumire", Balomirești era uitat până și de istorici, fiind considerat dispărut încă din Evul Mediu și așezat prin alte locuri[11], satul dispare abia acum, în anul 2003 având doar trei locuitori din două familii.

Marin Pațac era foarte mâhnit de schimbarea numelui Cacova; prudent, a numit celelalte patru sate, cartiere, termen folosit de activiști pentru distribuirea atribuțiilor cadrelor didactice. El cunoștea foarte bine faptul că primarul Petre G. Popa a fost liberal convins, admirator al așezării Brătienilor, pentru care a denumit noul sat din Morteni Florica, lucru pe care nu-l aflaseră comuniștii[12].

Dacă Marin Pațac a avut o bună motivație de a nu pomeni numele celor trei sate alipite de Morteni, azi, a vorbi că Morteni este o comună formată din „sectoare/cartiere", cum citim într-o carte publicată în anul 2004[13], înseamnă de-a dreptul ignoranță; autoarea, care este și profesoară de limba română, putea folosi termenul cătun, cuvânt din substratul geto-dacic, cu corespondență în albaneză[14], ori neaoșul apelativ sat, pe care noi îl socotim dintr-un fond străvechi[15], neavând nimic în comun cu latinescul fossatum, așa cum se susține[16] până și în dicționarele limbii române[17].

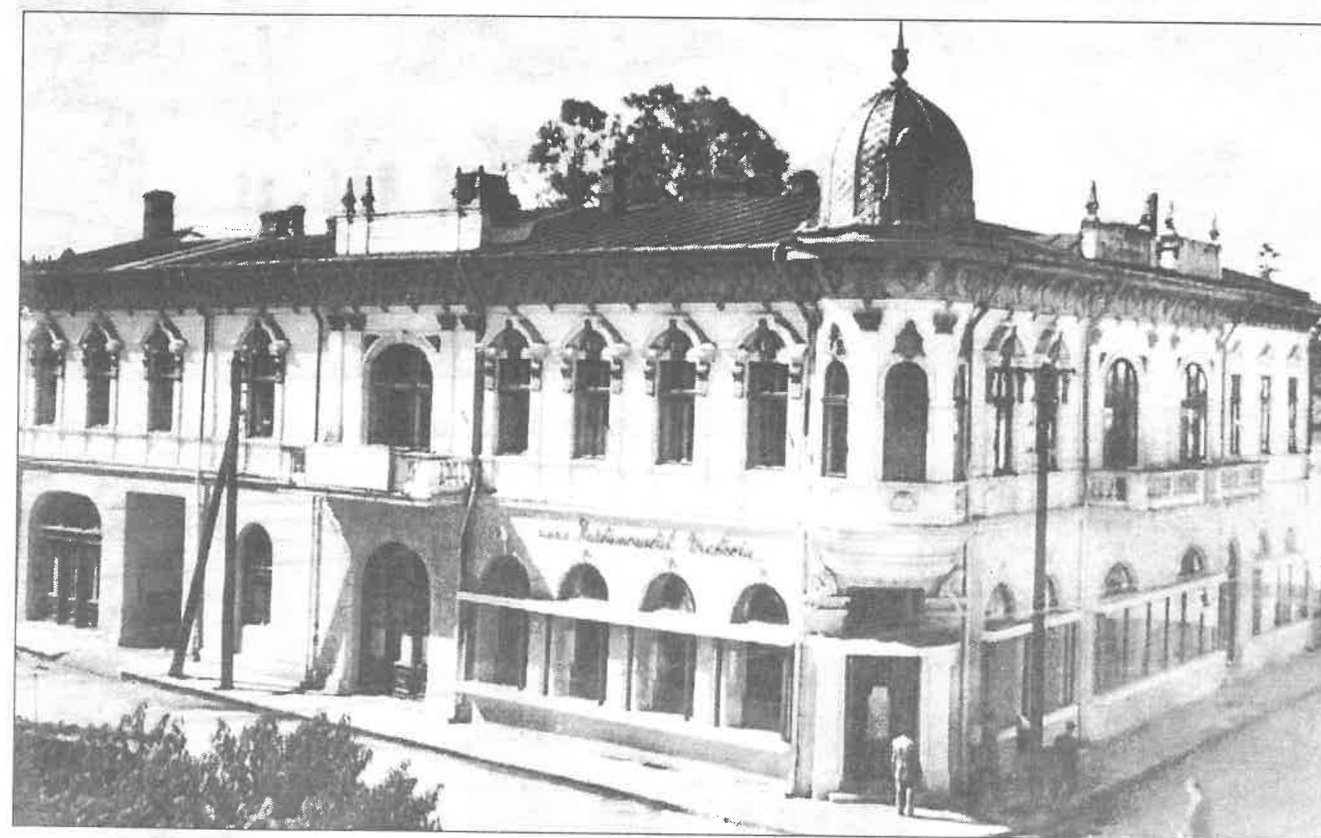
1 *Enciclopedia României*, Vol. II, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 720.
2 *Indicatorul alfabetic al localităților din Republica Populară Romînă*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1954, p. 235.
3 **Ion Iordan, Petre Gâștescu, D.I. Oancea**, *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei, București, 1974, p. 139.
4 **Ibidem.**
5 DANIC, Dosar 370 bis/1864/1909, f. 97 (c. 460), f. 98 (c. 461).
6 **Marin N. Pațac**, *Comuna Morteni*, Muzeul Județean de Istorie Dâmbovița, Târgoviște, 1973, p. 30.
7 **Ibidem.**
8 **Ibidem**, pp. 30-34.
9 **Ibidem**, pp. 34-35.
10 **Ibidem**, p. 35.
11 **Ion Nania**, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*, Editura *Paralela 45*, Pitești, 2004, pp. 102-103.
12 **Marin Pațac**, in verbis, mai 1968.
13 **Maria Mirea**, *Steagul obicei unic*, Editura *Macarie* (Târgoviște), 2004, p. 7.
14 **I.I. Russu**, *Limba traco-dacilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Științifică, București, 1967, p. 204.
15 **Ion Nania**, A *fost satul românesc o fortificație militară prevăzută cu șanțuri de apărare?, Argesis, Studii și comunicări*, Seria Istorie, X, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2001, pp. 73-79.
16 **Vasile Bogrea**, în *„Dacoromania"*, Anul I, Cluj, 1920-1921, pp. 253-257.
17 **I. Aurel Candrea**, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Editura *„Cartea Românească"* S.A, București (1931), p. 1105; DEX, 1975, p. 827.

UN SATRAP ROȘU ÎN JUDEȚUL ARGEȘ

IONEL-CLAUDIU DUMITRESCU

Septembrie 1944 a adus pe meleagurile argeșene trupele sovietice în ideologicul marș pentru eliberarea lumii de plaga fascismului și capitalismului. Populația a putut să vadă raiul roșu și să se convingă de faptul că puterea stă în țeava puștii. Unitățile în trecere au jefuit tot ceea ce se putea deplasa ușor, dar trebuia să se exercite un control ferm pentru ca aprovizionarea să nu fie întreruptă. La 1 octombrie 1944 prefectul județului făcea cunoștință cu un oarecare căpitan Lescenko care i-a prezentat scurt condițiile din partea comandmentului de ocupație: *Ordinele sovieticilor sunt lege și se execută fără întârziere și fără echivoc*, toată lumea să muncească pentru Armata Roșie, să se predea toată aparatura radio, prefectul să nu părăsească orașul fără acordul căpitanului, să se întrețină complet personalul comandamentului, iar toți locuitorii să-i salute pe ofițerii sovietici[1]. Aplicarea acestor ordine a dus în cele din urmă la menținerea stării de sărăcie provocate de război și a demonstrat că noul regim din Rusia nu se deosebește cu nimic de vechiul regim țarist în ceea ce privește jefuirea românilor. Consecința a fost aceeași: **foametea.**

1 ANDJ Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dos. 486/1943-1945, f. 73 și 73 verso.

Număr ilustrat cu reproduceri după cărțile poștale ale vremii – Piteștiul la începutul secolului XX.

Restituiri Pitești

Apare sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești
Editor: Centrul Cultural Pitești,
Clubul de istorie *Armand Călinescu*

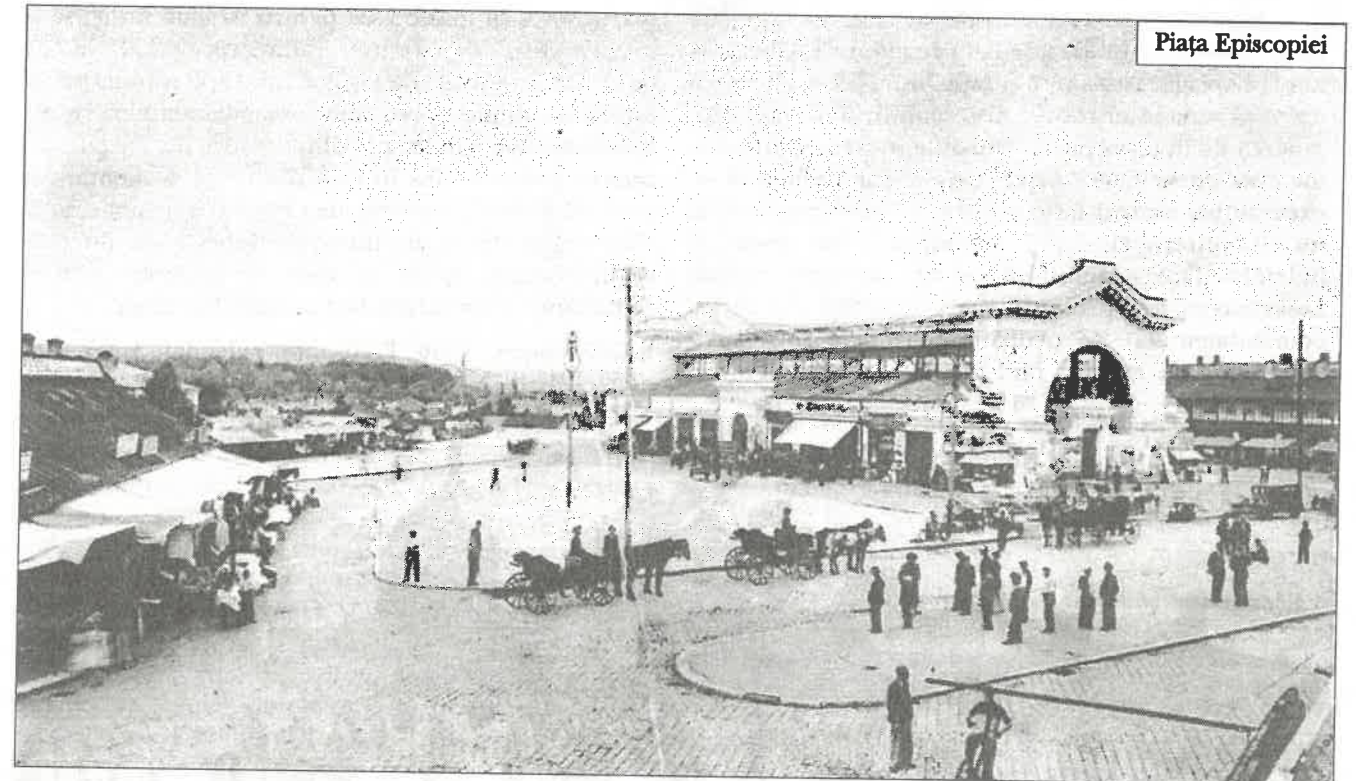
Redacția: Centrul Cultural Pitești, str. Craiovei, bl. G1, Casa Cărții
e-mail: restituiri@yahoo.com; **http:**//www.centrul-cultural.ro
tel./fax: 0248/216348; **ISSN:** 1583-5863;
Tiparul executat la SC *Pământul* SRL

ION NANIA – director

COLECTIVUL DE REDACȚIE

SIMONA FUSARU
MARIUS CHIVA

Pitești – 618 ani de atestare documentară

Piața Episcopiei

Biserica Sfântul Nicolae, dărâmată de regimul bolșevic în 1963.